

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม
ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
โดยใช้เทคนิคแม่แบบ

สารนิพนธ์

ของ

จันทิมา จินตโกวิท

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว

มีนาคม 2542

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม
ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
โดยใช้เทคนิคแม่แบบ

บทคัดย่อ
ของ
จันทิมา จินตโกวิท

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว
มีนาคม 2542

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง ก่อนและหลังที่ได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง อายุ 6-12 ปี จำนวน 10 คน โดยการสุ่มเลือก กลุ่มตัวอย่างได้รับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมด้วยเทคนิคแม่แบบ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง ติดต่อกัน 6 สัปดาห์ รวม 30 ครั้ง

การเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วย The Wilcoxon Matched Pairs Signed-Ranks Test ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลาง เพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

A STUDY OF THE POLITENESS SOCIAL BEHAVIORS OF THE MODERATE
MENTAL RETARDED CHILDREN USING MODELING TECHNIQUE

AN ABSTRACT
BY
CHANTIMA CHINTAKOVIT

Presented in partial fulfillment of the requirements for the Master
of Education degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

March 1999

Abstract

The purpose of this study was to examine the politeness social behaviors of the moderate mental retarded children participated in modeling technique. The subject of ten moderate mental retarded children, 6-12 years of age, were purposive selected from the retarded children whose politeness social behaviors observation checklist score were low. The experimental group participated in modeling technique program 1 hour 5 days a week for 6 weeks.

The politeness social behaviors observation checklist was used in collecting the data and the Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test was used to analyze the data.

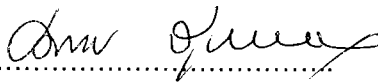
The result showed that the politeness social behaviors scores of moderate mental retarded children was significantly increased after using modeling program at .01 level.

สารนิพนธ์
เรื่อง

การศึกษาพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่อง
ทางสติปัญญา โดยใช้เทคนิคแม่แบบ

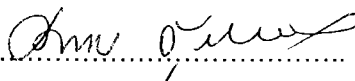
ของ
นางสาวจันทิมา จินตโกวิท

ได้รับอนุมัติให้รับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....

(รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จิตรศุกุล)

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตรเอกจิตวิทยาการแนะแนว

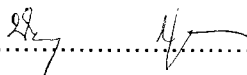
.....

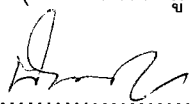
(รองศาสตราจารย์ ดร. คมเพชร จิตรศุกุล)

หัวหน้าภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา

วันที่...12...เดือน...มีนาคม...พ.ศ. 2๖42...

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

.... ประธาน
(ดร. นันทา สุรักษา)

.... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์)

ประกาศคุณูปการ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ ดร.นันทา ผู้รักษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันเพ็ญ พงษ์ประยูร และศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ในการให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และให้การช่วยเหลืออย่างดียิ่งตลอดมา ใคร่ขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ คุณยุวดี กิติคุณ คุณจุฬามาศ เชื้อสีห์แก้ว ที่ให้ข้อเสนอแนะ คุณสุจิตรา สุขเกษม ผู้ช่วยวิจัย และคุณรุ่งทิวา เกิดแสง ที่ช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอขอบคุณหัวหน้าหอผู้ป่วยเด็ก 3 หญิง 2 รวมทั้งบุคลากรทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน พี่ และน้อง ๆ นิสิตปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนวทุกท่านที่ให้ข้อเสนอแนะ และเป็นกำลังใจด้วยดีเสมอมา

คุณค่าและประโยชน์ของสารนิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณบิดา มารดา คณะครู อาจารย์ทุกท่าน ที่ให้การอบรมสั่งสอน และให้ความรู้ตลอดมา

จันทิมา จินตโกวิท

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
คำนำ.....	1
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า.....	2
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	2
ขอบเขตของการศึกษา.....	3
ข้อจำกัดในการวิจัย.....	3
ตัวแปรที่ศึกษา.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	3
2 เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย.....	5
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม.....	6
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา.....	15
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่แบบหรือตัวแบบ.....	23
เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต.....	27
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า.....	32
กลุ่มตัวอย่าง.....	32
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า.....	32
แบบแผนการทดลอง.....	33
ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล.....	34
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	34
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	36
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	38
ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	38
สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า.....	38
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า.....	38
ขอบเขตของการศึกษา.....	38
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา.....	38
ดำเนินการทดลอง.....	39
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	39
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	39
อภิปรายผล.....	39
ข้อเสนอแนะ.....	40

สารบัญ (ต่อ)

บรรณานุกรม.....	41
ภาคผนวก.....	46
ภาคผนวก ก.....	47
ภาคผนวก ข.....	49
ภาคผนวก ค.....	51
ภาคผนวก ง.....	76
ประวัติของผู้วิจัย.....	83

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	เปรียบเทียบลักษณะพัฒนาการของบุคคลปัญญาอ่อน.....	19
2	แสดงจำนวนและคำร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง.....	36
3	แสดงค่ามัธยิมเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของอายุ และระดับเชาว์ปัญญา ของกลุ่มตัวอย่าง.....	36
4	เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่ มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนและหลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ.....	37
5	แสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา ก่อนการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ.....	48
6	แสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่อง ทางสติปัญญา หลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ.....	48

บทที่ 1

บทนำ

คำนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ไม่สามารถอยู่ตามลำพังได้ มนุษย์จึงแสวงหาและเรียนรู้ชีวิตที่อยู่ร่วมกันในสังคม การเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวและพบเห็นเป็นประจำ เช่น การฟังพาดคำย ซึ่งกันและกัน การช่วยเหลือกัน การอยู่ร่วมกัน เป็นต้น เมื่อมนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมย่อมมีการปะทะสังสรรค์ทางสังคม ทำให้บุคคลได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทของตนเองและผู้อื่น เพื่อนำมาปรับปรุงพฤติกรรมทางสังคมของตนเอง

การเรียนรู้วิถีชีวิตในสังคมหรือพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์เริ่มเรียนรู้ตั้งแต่เด็ก และการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นภายในวันเดียวหรือคืนเดียว เด็กจะต้องมีประสบการณ์ในการเรียนรู้ติดต่อกันเป็นเวลานาน (ธีราพร กุลมานนท์, 2538 : 5) โดยเฉพาะเด็กพิการจะพัฒนาการด้านต่าง ๆ ล่าช้ากว่าเด็กปกติในวัยเดียวกัน และมีข้อจำกัดอยู่ในระดับหนึ่ง ทำให้มีพัฒนาการล่าช้า มีความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้ไม่เหมาะสมกับอายุจริง มีความยากลำบากในการดำเนินชีวิต รวมทั้งการปรับตัวในสังคม (ยุวดี กิตติคุณ, 2538 : 46 ; อ้างอิงจาก Snell, 1983. Social Skills.) บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มักไม่สามารถมีพฤติกรรมทางสังคม โดยเฉพาะในด้านการสื่อความหมายทางสังคม การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เริ่มจากการทักทาย ไปจนถึงการมีเพื่อนเพศตรงข้าม ซึ่งส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เป็นสาเหตุให้พัฒนาการด้านต่าง ๆ ต่ำลงไปด้วย ดังนั้นเด็กพิการจึงต้องได้รับการฝึกทักษะขั้นพื้นฐาน คือการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น เช่น การแสดงท่าทาง การยิ้ม การสบตา (ยุวดี กิตติคุณ, 2538 : 47 อ้างอิงจาก Speer and Dauglas, 1981. Encyclopedia of special Education.) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวาลา เมียรธนู (2537 : 37) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อน ที่ได้ฝึกอบรมในโรงพยาบาลกับบุคคลปัญญาอ่อนที่ไม่เคยฝึกอบรมในโรงพยาบาลราชานุกูล มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จึงเห็นได้ว่าการให้ความช่วยเหลือบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในเรื่องพฤติกรรมทางสังคม จำเป็นจะต้องได้รับการเสริมสร้างทักษะทางสังคมในการปรับตัว โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก และกระทำอย่างต่อเนื่อง

สำหรับวิธีการพัฒนาการปฏิบัติตนกับบุคคลอื่นมีหลายวิธี เช่น การฝึกพฤติกรรมการแสดงออก การใช้สถานการณ์จำลอง การใช้เทคนิคแม่แบบ บทบาทสมมุติ และการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม (Corey, 1991 : 288) *

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สำรวจปัญหาเบื้องต้น โดยการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จากบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการฝึกสอน และดูแลช่วยเหลือบุคคลดังกล่าว พบว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสมในเรื่องเกี่ยวกับการใช้คำพูดไม่เหมาะสม ไม่รู้จักแสดงความเคารพและทักทาย ไม่รู้จักการรอคอย ชอบแย่งสิ่งของจากผู้อื่น หยิบสิ่งของจากผู้อื่นโดยไม่ขออนุญาต และไม่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ชอบแยกตัวอยู่คนเดียว ประกอบกับผู้วิจัยได้สังเกต พฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 20 คน พบว่าบุคคลเหล่านี้มีการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคมไม่เหมาะสมเช่นกัน นอกจากนี้ได้สัมภาษณ์ผู้ปกครองที่มารับบุตรในโรงพยาบาลราชานุกูล ได้ผลสอดคล้องกัน คือเมื่ออยู่ใน

ครอบครัวยุคที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชอบแย่งของเล่นน้องหรือพี่ ไม่รู้จักการรอคอย เอะอะโวยวาย ใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ เช่น ไม่รู้จักการการกล่าวคำว่า "สวัสดี" "ขอโทษ" "ขอบคุณ" ผู้ปกครองจะต้องคอยกระตุ้นเตือน หรือต้องจับมือให้กระทำ

จากการสำรวจปัญหาเบื้องต้น จะเห็นได้ว่า ข้อมูลจากบุคลากรที่มีหน้าที่ฝึกสอนและดูแลช่วยเหลือ สอดคล้องกับข้อมูลของผู้ปกครอง รวมทั้งการสังเกตของผู้วิจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นพยาบาลที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลราชานุกูล ทำให้เห็นถึงปัญหาในการเข้าสู่สังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเข้าเรียนร่วมในโรงเรียนปกติ และการประกอบอาชีพเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ ถ้าบุคคลเหล่านี้ไม่ได้รับการฝึกสอน หรือพัฒนาให้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี จะส่งผลให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมในภายหลัง

จากการฝึกสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ พบว่าการใช้เทคนิคแม่แบบจะช่วยให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสม เพราะลักษณะหนึ่งของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาคือชอบเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแบนดูรา ที่กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้ของบุคคลส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำตามแบบที่ผู้อื่นกระทำ จึงควรให้บุคคลได้เห็นตัวอย่างพฤติกรรม แล้วให้บุคคลรู้จักคิดพิจารณาอย่างมีเหตุผลก่อนที่จะเลียนแบบ เพื่อไม่ต้องลองผิดลองถูก ในการที่จะให้บุคคลเลียนแบบจากแม่แบบนั้น แบนดูราจำแนกแม่แบบออกเป็นสองแบบ คือ แม่แบบที่เป็นจริง (Live Model) และแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) แม่แบบเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าให้ผู้เลียนแบบเกิดความสนใจที่จะเลียนแบบ และมีแรงจูงใจที่จะยอมรับลักษณะต่าง ๆ ของแบบ (Bandura. 1977 : 40-41)

✖ จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้เห็นถึงความสำคัญของการแสดงพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และจากการศึกษาการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมพบว่า เทคนิคแม่แบบเป็นเทคนิคที่น่าจะนำมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้ จึงได้ทำการศึกษาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างคนทั่วไปให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ ภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุก ๆ วันของวัฒนธรรมความเป็นอยู่ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ได้อย่างเหมาะสมและเป็นสุข (Wolfenberger. 1974 : 20-21) ✖

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนและหลังได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมเพิ่มสูงขึ้น หลังจากได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาทักษะในด้านอื่น ๆ ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมต่ำ ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จำนวน 10 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1. โดยการคัดเลือกจากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของครูผู้สอน และผู้วิจัย
2. เซาว์มีปัญญาอยู่ในระดับ 35-49 (โดยได้รับการประเมินจากแพทย์และหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง)
3. สามารถพูดและสื่อความหมายได้
4. ไม่มีความพิการทางกายร่วมด้วย
5. ไม่มีปัญหาพฤติกรรมด้านอารมณ์ ได้แก่ การทำร้ายตนเองและผู้อื่น

ข้อจำกัดในการวิจัย

ผู้ที่จะศึกษาบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของความสามารถ พัฒนาการ และพฤติกรรมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นอกจากนี้ควรที่จะมีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับคนพิการมาก่อน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ ต่ำกว่าอายุจริง ดังนั้นในการดำเนินการทดลองแต่ละครั้งจึงต้องทบทวนกิจกรรมอยู่เสมอ เพื่อให้เกิดทักษะในการแสดงพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และคงทน

นอกจากนี้ ในการสร้างโปรแกรมจะต้องแบ่งขั้นตอนในการฝึกจากง่ายไปหายาก และต้องเป็นรูปธรรม เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเข้าใจและปฏิบัติตามได้

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมโดยใช้เทคนิคแม่แบบ

ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

นิยามศัพท์เฉพาะ

การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การจัดสภาพการณ์และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสม เพื่อช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้เรียนรู้ถึงการแสดงออกของพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม ทั้งภาษาท่าทาง และถ้อยคำ โดยมีลำดับขั้นการพัฒนา ดังนี้

1. ขั้นนำ

ผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม และทบทวนติดตามการฝึกพฤติกรรมครั้งที่แล้ว ใช้เวลาครั้งละประมาณ 5-10 นาที

2. ขั้นฝึก

ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ผู้วิจัยใช้เทคนิคแม่แบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำ เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำเข้าสู่กิจกรรม โดยผู้วิจัยสนทนาทักทายนักเรียนทีละคน โดยสนทนาซักถามผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกี่ยวกับความสำคัญของกิจกรรมที่จะกระทำ พร้อมทั้งอธิบายรายละเอียดของขั้นตอนในการทำกิจกรรมนั้น เพื่อให้ผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดความพร้อมในการเรียนรู้ รวมถึงเป็นการสร้างบรรยากาศให้เหมาะสม และเอื้อต่อการเรียนรู้ที่จะตามมา ใช้เวลาครั้งละประมาณ 5 นาที

ขั้นที่ 2 ขั้นเสนอแม่แบบ ผู้วิจัยเสนอแม่แบบด้วยวิธีการสาธิต พร้อมทั้งอธิบายแต่ละขั้นตอนของการแสดงพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม จากนั้นให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเลียนแบบหรือแสดงตามที่ละคน ใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ขั้นที่ 3 ขั้นให้ข้อมูลย้อนกลับ ในขั้นนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้คำอธิบาย ชี้แนะ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ รวมทั้งการให้แรงเสริมทางบวกควบคู่ไปด้วย ใช้เวลาประมาณ 10 นาที

3. ขั้นสรุป

ผู้วิจัยสอบถามและอธิบายเพิ่มเติมจากการฝึกพฤติกรรมทางสังคม และให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานำไปปฏิบัติต่อ ใช้เวลาประมาณ 5 นาที

4. ขั้นติดตามผล

ผู้วิจัยใช้การสังเกต และประเมินพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกครั้ง ในระหว่างการเรียนหลังจากการทำกิจกรรม

หมายเหตุ ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้วิจัยจะต้องทบทวนพฤติกรรมเดิมที่ได้ฝึกแล้วทุกครั้ง ก่อนที่จะเริ่มพฤติกรรมใหม่ในครั้งต่อไป ส่วนพฤติกรรมทางสังคมใดที่ยังทำไม่ได้ ต้องกลับมาพัฒนาพฤติกรรมนั้นใหม่ เพื่อให้เกิดความคงทนของการเรียนรู้

พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม หมายถึง การกระทำที่บุคคลแสดงออกถึงความเรียบร้อยและเหมาะสมกับกาลเทศะ ในแบบแผนที่สังคมยอมรับ ดังนี้

1. ทางวาจา หมายถึง การใช้คำพูดเหมาะสมกับสถานการณ์ ได้แก่ การกล่าว "สวัสดี" "ขอบคุณ" "ขอโทษ" มีคำลงท้าย "ค่ะ" "ครับ" รู้จักขอหรือบอกเมื่อต้องการสิ่งของ รู้จักขออนุญาตเมื่อต้องการออกนอกห้อง ไม่แก้งผู้อื่น มารยาทขณะรับประทานอาหาร ตั้งใจฟังขณะที่ครูสอน

2. ทางกาย หมายถึง การแสดงกิริยาท่าทางเหมาะสมกับสถานการณ์ ได้แก่ การยิ้มแย้ม และทักทาย การแสดงความเคารพด้วยการไหว้ รู้จักก้มตัวลงเวลาเดินผ่านผู้ใหญ่ รู้จักเข้าคิว

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หมายถึง บุคคลที่มีอายุ 6-12 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีภาวะปัญญาอ่อน มีการประเมินระดับสติปัญญาและผลของการประเมินอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับเชาวน์ปัญญา หรือ I.Q. ตั้งแต่ 35 ถึง 49 และมีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม สามารถพูดและสื่อความหมายได้ ไม่มีความพิการทางร่างกายร่วมด้วย รวมทั้งไม่มีปัญหาทางอารมณ์ได้แก่การทำร้ายตนเองและผู้อื่น

ผู้ที่มีระดับเชาวน์ปัญญา 35 ถึง 49 สามารถเรียนรู้วิชาสามัญได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สามารถฝึกทักษะทางสังคมและด้านอาชีพได้ สามารถเรียนรู้การเดินทางตามลำพังได้ในสถานที่ที่คุ้นเคย

เทคนิคแม่แบบ หมายถึง กลวิธีในการสร้าง หรือสอนพฤติกรรมใหม่ โดยผู้สังเกตหรือผู้ที่ประสงค์จะเลียนแบบจากตัวแบบ สังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบที่ตนสนใจ ซึ่งแม่แบบจะทำหน้าที่เป็นสิ่งที่เร้าและเป็นสื่อกลาง ให้ผู้เรียนได้สังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมาย

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.1 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม
 - 1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.4 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม
 - 1.5 พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม
 - 1.5.1 ความหมาย
 - 1.5.2 ความสำคัญของความสุภาพอ่อนน้อม
 - 1.5.3 ลักษณะที่แสดงออกถึงความสุภาพอ่อนน้อม
 - 1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.1 ความหมายของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.2 สาเหตุของการเกิดภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.3 ลักษณะและการแบ่งประเภทของภาวะบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.4 การสอนและการฝึกอบรมบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แม่แบบหรือตัวแบบ
 - 3.1 ความหมายของแม่แบบหรือตัวแบบ
 - 3.2 วิธีการใช้แม่แบบหรือตัวแบบ
 - 3.3 ประเภทของเทคนิคแม่แบบ
 - 3.4 อิทธิพลของแม่แบบที่มีต่อผู้สังเกต
 - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แม่แบบหรือตัวแบบ
4. เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต
 - 4.1 ความหมายของการสังเกต
 - 4.2 จุดมุ่งหมายของการสังเกต
 - 4.3 หลักในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม
 - 4.4 ประโยชน์ของการสังเกตและการบันทึกพฤติกรรม

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

1.1 ความหมายของพฤติกรรมทางสังคม

มีผู้สนใจศึกษาและให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้
 อิงลิช และอิงลิช (English and English. 1958 : 506) ได้ให้ความหมายว่า พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากกลุ่มบุคคลอื่น หรือ พฤติกรรมที่แสดงออกโดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคมที่มีการจัดรูปแบบแล้ว เช่น ครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น

กู๊ด (Good. 1973 : 44) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมทางสังคมว่า หมายถึง การแสดงออกที่แตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมหรือเป็นการแสดงออกของกลุ่มบุคคล

เฮอร์ล็อก (Hurlock. 1978 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า เป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรม กับแบบแผนของพัฒนาการทางสังคม ซึ่งเป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรมแบบแผนที่สังคมยอมรับ เพื่อจะเข้าสังคมได้ การที่เด็กจะเข้าสังคมได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับ

1. ลักษณะพฤติกรรมที่เหมาะสม
2. บทบาทในสังคม
3. ทักษะของเด็กต่อสังคม

เพจ โทมัส และมาร์แชล (Page Thomas and Marshall. 1977 : 228) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลอื่น โดยได้รับการควบคุมจากองค์กรทางสังคม หรือเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อพยายามที่จะมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงานกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2528: 200) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางสังคมว่า หมายถึง การพัฒนาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง หรือสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ พฤติกรรมเหล่านี้รวมทั้งส่วนที่เนื่องมาจากค่านิยมและเจตคติ ส่วนที่เป็นลักษณะเฉพาะตนและส่วนที่สัมพันธ์หรือร่วมกับบุคคลอื่น

สรุป พฤติกรรมทางสังคม หมายถึง การแสดงออกของบุคคลในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่สังคมยอมรับและไม่ยอมรับ อันมีอิทธิพลมาจากกลุ่มบุคคลอื่นทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนของตัวเด็กเอง

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสังคม

มีนักทฤษฎีหลายท่าน กล่าวถึงทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมไว้ดังนี้

แบนดูรา (Bandura. 1977 : 10-29) ได้อธิบายแนวคิดที่สำคัญในการเรียนรู้ทางสังคมว่า พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการปะทะสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนจะเลียนแบบจากตัวแบบ การเลียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบ รวมถึงการสังเกตการตอบสนองและปฏิกิริยาต่าง ๆ ของตัวแบบ สภาพแวดล้อมของตัวแบบ ผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวแบบ ฯลฯ ผลจากการสังเกตทำให้ผู้สังเกตสามารถเลียนแบบ พฤติกรรมของตัวแบบ หรือแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ได้ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์เป็นผลมาจากการเรียนรู้ความสัมพันธ์ ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์และผลที่เกิดขึ้น การเรียนรู้จากแม่แบบประกอบด้วยองค์ประกอบสี่ประการ คือ

1. ความสนใจ (Attention Process) เป็นกระบวนการรับรู้ลักษณะสำคัญของตัวแบบอย่างละเอียดที่สุดโดยการสังเกต และรวบรวมสิ่งที่รับรู้มาเป็นขั้นตอน

2. การเก็บจำ (Retention Process) กระบวนการนี้เป็นการรวบรวมรูปแบบพฤติกรรมของแม่แบบที่สังเกตทุกครั้ง และวางรูปแบบของพฤติกรรมในรูปสัญลักษณ์

3. การแสดงออก (Motor Reproduction Process) เป็นกระบวนการที่ผู้สังเกตดัดแปลงสัญลักษณ์จากการเก็บจำมาเป็นการกระทำที่เหมาะสม

4. การจูงใจ (Motivation Process) กระบวนการนี้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ โดยการใช้การสังเกตเป็นอย่างมาก การเห็นตัวแบบที่มีพฤติกรรมเหมาะสม และได้รับผลตอบแทนที่ดีจากพฤติกรรมนั้น จะก่อให้เกิดการเลียนแบบ รวมทั้งปรับปรุงพฤติกรรมที่บกพร่องจนได้รับรางวัลเป็นการตอบแทน

อีริกสัน (Erikson) กล่าวว่าบุคลิกภาพมนุษย์จะพัฒนาได้ดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในแต่ละช่วงอายุ ถ้าเด็กได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ จะมีบุคลิกภาพดีและพร้อมที่จะพัฒนาขั้นต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพในช่วงปฐมวัย พัฒนาการทางสังคมมีดังนี้

1. ขั้นความไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ (Trust VS. Mistrust) เริ่มตั้งแต่วัยทารก ถ้าเด็กวัยทารกได้รับความรัก ความเอาใจใส่ การสัมผัสที่อ่อนโยน และความสัมพันธ์ใกล้ชิดขณะให้อาหารมีอิทธิพล อย่างยิ่งต่อความรู้สึกไว้วางใจในบุคคลและสภาพแวดล้อม ความรู้สึกนี้จะฝังแน่นและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพในขั้นต่อไป

2. ความสามารถในการทำอะไรด้วยตนเอง หรือความไม่แน่ใจสงสัย (Autonomy VS. Shame and Doubt) เกิดขึ้นในระยะปฐมวัยตอนต้น เด็กชอบทดลองสิ่งต่างๆ รอบตัวเอง เด็กเรียนรู้ว่าสิ่งใดตนทำได้หรือทำไม่ได้ เด็กเริ่มพัฒนาการควบคุมตนเอง (Self Control) และความภาคภูมิใจในตัวเอง (Self Esteem) ซึ่งอาจจะนำไปสู่ความต้องการทำสิ่งต่างๆ โดยอิสระ เด็กที่ถูกควบคุมบังคับมากเกินไป และเกิดความสงสัยไม่แน่ใจในความสามารถของตนเอง มีความอายที่จะคิดหรือทำสิ่งต่างๆ มีความอายในสิ่งที่ตนมีอยู่ ความรู้สึกเหล่านี้สืบเนื่องมาจากการพัฒนาการขั้นแรกคือ ความไว้วางใจ

3. การริเริ่มความละเอียดใจ (Initiative VS. Guilt) เกิดขึ้นในช่วงปฐมวัยตอนปลาย เด็กที่มีพื้นฐานที่ดีมาแต่ต้น คือความไว้วางใจ และทำอะไรด้วยตนเอง จะกล้าริเริ่มทำสิ่งใหม่สามารถทำอะไรหรือไปไหนตามความอยากรู้อยากเห็นของตน แสวงหาสิ่งใหม่อยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปของการกระทำหรือความคิดฝันในทางตรงข้ามเด็กที่ถูกห้ามปราม และควบคุมอย่างเข้มงวด จะไม่กล้าริเริ่มทำสิ่งใดและรู้สึกอายใจ รู้สึกเหมือนตนเองเป็นฝ่ายผิดตลอดเวลา การห้ามปรามเด็กอยู่เสมอจะบั่นทอนการริเริ่มของเด็กอย่างมากมาย (Gage and Berliner. 1984 : 123)

ตามทฤษฎีของอีริกสัน (Erikson Theory) เด็กจะมีพัฒนาการทางสังคมที่ดี ขึ้นอยู่กับ การได้รับการตอบสนองความต้องการด้านการอบรมเลี้ยงดูด้วยความรัก ความเอาใจใส่ และการจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมตามลำดับขั้นพัฒนาการในแต่ละช่วงอายุ

ฮาวิกเฮอร์สท (Havighurst) ได้รับอิทธิพลแนวความคิดจากอีริกสัน (Erikson) เกี่ยวกับลักษณะของพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของบุคคล โดยอธิบายว่าในแต่ละช่วงวัยของชีวิตนั้น ถ้าเด็กทำสิ่งต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันในช่วงนั้น ๆ ได้ เด็กจะรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในงานนั้น ๆ จะมีผลต่อการปรับตัว ฮาวิกเฮอร์สท ได้แบ่งพฤติกรรมทางสังคมของเด็กออกเป็นสองรูปแบบคือ

1. รูปแบบพฤติกรรมที่เข้ากับสังคมได้ (Social Behaviour Patterns)

1.1 การร่วมมือ (Cooperative) เด็กเรียนรู้ที่จะเล่นหรือทำงานร่วมกับคนอื่น ยิ่งเด็กได้มีโอกาสทำกิจกรรมมาก ก็เรียนรู้ที่จะร่วมมือทำกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

1.2 การแข่งขัน (Rivalry) การแข่งขันอาจเป็นการกระตุ้นให้เด็กเพิ่มความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมได้มาก แต่ถ้ารุนแรงจนเป็นสาเหตุให้เกิดการทะเลาะวิวาทและโอ้อวด จะทำให้เด็กลดความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคมลง

1.3 ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (Generosity) แสดงออกมาในรูปของการแบ่งปันสิ่งของเป็นการช่วยให้สังคมยอมรับตนเอง

1.4 ความต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม (Desire for Social Approval) ความต้องการนี้จะกระตุ้นให้เด็กมีพัฒนาการตามที่สังคมคาดหวัง

1.5 ความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) เมื่อเด็กได้พบประสบการณ์ที่เกิดความทุกข์ยาก เด็กจะรู้สึกเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยแสดงออกมาในรูปของการปลอบโยน

1.6 เอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) เด็กจะพัฒนาความสามารถนี้เมื่อเด็กเข้าใจสีหน้าและการแสดงออกของผู้อื่น

1.7 การพึ่งพาอาศัย (Dependency) เด็กต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือและให้ความสนใจรักใคร่ จะกระตุ้นให้เด็กประพฤติในทางที่สังคมยอมรับ

1.8 ความเป็นเพื่อน (Friendliness) เด็กจะแสดงความเป็นเพื่อน โดยต้องการที่จะทำอะไรร่วมกับคนอื่น

1.9 การไม่เห็นแก่ตัว (Unselfishness) เด็กจะแสดงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อน และทำสิ่งต่าง ๆ ให้การช่วยเหลือเพื่อน

1.10 การเลียนแบบ (Imitation) เด็กชอบเลียนแบบบุคคลที่เขาเห็นว่าดี เด็กอาจเลียนแบบขณะเล่นรวมกลุ่ม

1.11 ความผูกพัน (Attachment Behaviour) เมื่อเด็กได้รับความรักความอบอุ่นจากพ่อแม่ เด็กก็จะถ่ายทอดความรู้สึกนั้นไปยังบุคคลอื่น และเรียนรู้ความมีมิตรภาพกับคนอื่น

2. รูปแบบพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการเข้าสังคม ได้แก่

2.1 การปฏิเสธคัดค้าน (Negativism) การปฏิเสธคัดค้าน คือ การต่อต้านเมื่อได้รับความกดดันให้ทำตามที่คุณอื่นต้องการ ในระยะแรกเด็กจะแสดงออกโดยการใช้ท่าทาง แต่จะแปรเปลี่ยนเป็นใช้วาจา เมื่อทักษะการใช้ภาษาได้พัฒนาขึ้น เด็กที่มีการปรับตัวดีจะแสดงการต่อต้านอย่างตรงไป ตรงมา แต่เด็กที่มีการปรับตัวไม่ดี อาจแสดงการปฏิเสธโดยการแสดงออกอย่างรุนแรง เช่น ร้องกรี๊ด ร้องไห้พร้อมทั้งเกลือกกลิ้งตัวไปมากับพื้น สถานการณ์ที่จะทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมต่อต้านคือ เมื่อเด็กถูกรบกวนบ่อย ๆ โดยไม่จำเป็น เช่น การถูกยั่วเย้า การถูกกอดรัดในขณะที่เขาไม่ต้องการ การถูกคาดหวังในสิ่งที่ตรงกันข้ามกับความต้องการของเขา หรือถูกขู่บังคับให้กระทำในสิ่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการที่นุ่มนวลหรือรุนแรงก็ตาม

2.2 ความก้าวร้าว (Aggression) เป็นการแสดงออกถึงความเกลียดชัง โดยที่ไม่ได้เกิดจากการยุแหย่ของบุคคลอื่น เด็กอาจจะแสดงความก้าวร้าวทั้งด้วยท่าทางและวาจาต่อผู้อื่น โดยเฉพาะกับเด็กที่ตัวเล็กกว่า เด็กอายุ 2 - 4 ปี จะแสดงความก้าวร้าวบ่อย และจะลดลงไปตามอายุ ความก้าวร้าวทางกายลดลง และความก้าวร้าวทางคำพูดจะเพิ่มขึ้น

2.3 การทะเลาะวิวาท (Quarrelling) จะแสดงออกเมื่อเกิดการโต้เถียง โกรธเคืองกัน โดยมีคนหนึ่งคนใดเป็นผู้ก่อขึ้นก่อน ซึ่งต่างจากความก้าวร้าว คือ (1) จะเกิดกับคนสองคนขึ้นไป แต่การก้าวร้าวเป็นการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง (2) คนที่เกี่ยวข้องในการทะเลาะวิวาทมักมีมูลเหตุมาจากการก้าวร้าวและเกิดได้โดยใช้ทั้งกำลังและคำพูด และเด็กผู้ชายทุกระดับอายุมีการทะเลาะวิวาทกันมากกว่าเด็กผู้หญิง และการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยในเด็กซึ่งเป็นเพื่อนสนิทกัน เป็นส่วนหนึ่งของการเป็นมิตร และเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อทางสังคมด้วย

2.4 การยั่วเย้าและการข่มขู่ (Teasing and Bullying) การยั่วเย้าเป็นการกล่าวหาผู้อื่นทางวาจา แต่การข่มขู่เป็นการรุกรานผู้อื่นด้วยท่าทาง โดยผู้แสดงพฤติกรรมจะเฝ้ามองความไม่สบายใจและความพยายามที่จะตอบโต้ของผู้ที่ถูกกระทำอย่างพึงพอใจ

2.5 การมีอำนาจเหนือบุคคลอื่น (Ascendancy) เด็กจะแสดงพฤติกรรมมีอำนาจเหนือบุคคลอื่นในลักษณะ "เจ้านาย" ถ้าได้รับคำแนะนำที่ดีจะทำให้เด็กมีลักษณะเป็นผู้นำต่อไป แต่โดยส่วนใหญ่มักจะไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่ม การมีอำนาจเหนือบุคคลอื่นเป็นแนวโน้มของบุคคลในการที่จะเป็นผู้กำหนดพฤติกรรมของบุคคลอื่นหรือของกลุ่ม

2.6 การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) เด็กเกือบทุกคนมีลักษณะยึดถือตนเองเป็นศูนย์กลาง คือมีแนวโน้มที่จะคิดและพูดถึงตนเองอยู่เสมอ พฤติกรรมนี้จะลดลง คงที่อยู่ หรือเพิ่มขึ้น ขึ้นอยู่กับการที่เด็กจะเข้าใจหรือไม่ว่า มันเป็นสิ่งที่ทำให้เขาเป็นที่นิยมชมชอบ หรือไม่นิยมชมชอบของ ผู้อื่นเพียงใด

2.7 ความอคติลำเอียง (Prejudice) พฤติกรรมนี้จะเกิดขึ้นเมื่อเด็กสามารถแลเห็น เข้าใจถึงความแตกต่างของตนเองและบุคคลอื่น และเห็นความแตกต่างทางสังคมที่ทำให้บุคคลอื่นเกิดความต่ำต้อย เด็กมักจะมียุติหรือความลำเอียงต่อบุคคลอื่นไปในทางลบ ผลเสียของความลำเอียงคือ คนที่ได้รับความลำเอียงจะรู้สึกสงสัย หวาดหวั่น รู้สึกไม่ไว้วางใจ ขาดความเชื่อมั่น และรู้สึกเกลียดชังอยู่ในส่วนลึกของหัวใจ

2.8 การแบ่งเพศ (Antagonism) เด็กชายจะแสดงพฤติกรรมนี้มากกว่าเด็กหญิง เพราะได้เรียนรู้จากสังคมว่าเพศชายมีความสามารถเหนือเพศหญิง เขาจะพยายามหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่แสดงความเป็นเพศหญิง แต่ก็ยังไม่ต่อต้านเด็กหญิงมากนัก เพียงแต่จะเลียดและไม่ทำกิจกรรมของเด็กหญิงเท่านั้น และเด็กเรียนรู้ในความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิง พร้อม ๆ กับเรียนรู้บทบาท และทัศนคติที่เหมาะสมกับเพศของตนเอง

1.3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังลักษณะนิสัยต่าง ๆ ให้กับเด็กมีหลายปัจจัย ซึ่งประกายรัตน์ ภัทรธิต (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2526 : 12-15) กล่าวไว้ ดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านพันธุกรรม พันธุกรรมมีอิทธิพลต่อเด็กปฐมวัยและต่อมนุษย์ทุกคน เพราะเป็นสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากพ่อแม่ รวมไปถึงบรรพบุรุษ ทำให้คนในครอบครัวหรือตระกูลเดียวกัน มีลักษณะที่คล้ายคลึงกันในเรื่อง สีผิว สีผม ระดับสติปัญญา เป็นต้น นอกจากนี้ลักษณะเด่นลักษณะด้อยของบุคคลก็สามารถถ่ายทอดได้ทางพันธุกรรม

2. ปัจจัยทางด้านสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมเป็นสิ่งที่ภายนอกร่างกายมนุษย์แต่ก็มีส่วนในการกำหนดลักษณะต่าง ๆ ของบุคคลเช่นเดียวกับพันธุกรรม เนื่องจากเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความใกล้ชิด สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น สิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการด้านต่าง ๆ ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน สื่อมวลชน นอกจากนี้ผู้สติ ภูฏอินทร์ และคนอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช. 2526 : 48-52) ยังได้เสนอแนวทางในการ

ปลูกฝังพฤติกรรมเด็กไว้ดังนี้

1. การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ในการสร้างพฤติกรรมทางสังคมที่ดีให้แก่เด็ก การให้เด็กได้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการมีลักษณะนิสัยที่ดี จะช่วยให้เด็กได้ดูดซึมสิ่งที่ดีงาม โดยอาศัยการฝึกฝนการกระทำที่สม่ำเสมอ ค่อยเป็นค่อยไปจนติดเป็นนิสัย ซึ่งสามารถจัดในรูปแบบของการจัดสภาพแวดล้อมด้านสถานที่และเครื่องใช้ต่าง ๆ สร้างบรรยากาศร่มรื่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีบรรยากาศเหมือนบ้าน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ ให้เด็กช่วยรดน้ำต้นไม้และให้อาหารแก่สัตว์ เป็นการปลูกฝังให้เด็กมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ

2. การจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เหมาะสม มีผลต่อการสร้างเสริมลักษณะนิสัยที่ดีงามให้แก่เด็ก ครูอาจจัดได้สองแนวทาง แนวทางที่หนึ่ง คือ ครูสอนลักษณะนิสัยต่าง ๆ โดยตรง โดยครูใช้วิธีการสาธิต การบอกกล่าว การแนะนำ การสนทนา การเล่าเรื่องเหตุการณ์หรือนิทาน การอ่านหนังสือให้เด็กฟัง การเล่นเกม เล่นละคร ร้องเพลง เป็นต้น ครูจะต้องดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้เด็กได้ปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ส่วนแนวทางที่สอง เป็นการสอดแทรกลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์เข้าไปในการจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าครูจะจัดกิจกรรมใด ๆ ให้แก่เด็กก็จะต้องคำนึงว่ากิจกรรมนั้นจะปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีงาม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกมารยาท การกราบไหว้ ความอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ การพูดจาสุภาพ ถูกกาลเทศะ เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปลูกฝังพฤติกรรมของเด็กนั้น ครูและผู้เกี่ยวข้องมีบทบาทสำคัญในการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น การสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้ร่มรื่น มีความอบอุ่นเหมือนบ้าน ปลูกต้นไม้ เลี้ยงสัตว์ เพื่อให้เด็กได้ช่วยเหลือตามความสามารถ นอกจากนี้ครูอาจจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยสอดแทรกพฤติกรรมทางสังคมตามที่ต้องการในกิจกรรมนั้น ๆ

1.4 แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม

การส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคม เป็นการพัฒนาพฤติกรรมใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็ก ทำได้ดังนี้

1. การปรับพฤติกรรมของเด็ก เป็นการให้เด็กค่อย ๆ ปรับพฤติกรรมทีละน้อย ด้วยการเสริมแรง เช่น การเสริมแรงเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม หรือเมื่อเด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

2. การพัฒนาพฤติกรรมโดยให้ตัวแบบที่ดี การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ดีจะช่วยให้เด็กเกิดการเลียนแบบตาม ซึ่งเด็กมักจะชอบเลียนแบบผู้ที่ตนชื่นชอบ ได้แก่ พ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ครู เพื่อน นักกีฬา นักร้อง นักแสดง หรือตัวละครในนิทาน และผู้มีชื่อเสียง

3. การให้สัญญาเตือนพฤติกรรม โดยการแสดงออกด้วยวาจาหรือท่าทาง ว่าควรทำหรือไม่ ด้วยคำพูด หรือการพยักหน้า เป็นการให้สัญญาเตือนพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมก่อนที่เด็กจะทำอะไรลงไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช. 2524 : 31-36)

ประมวล ดิคคินสัน (2527 : 107) กล่าวถึงแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมสำหรับเด็กปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การกำหนดตารางกิจกรรมประจำวันอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องกัน จัดกิจกรรมที่ต้องใช้พลังและกิจกรรมที่ผ่อนคลายสลับกัน ทำให้เด็กไม่เบื่อหน่าย มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี การที่ได้รู้ตารางกิจกรรมประจำวันและสิ่งที่ครูคาดหวังให้เด็กทำ จะทำให้เกิดความเป็นระเบียบและมีความรู้สึกมั่นใจ

2. การเสริมแรง การเสริมแรงทันทีที่เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ในการเสริมแรงพฤติกรรมทางสังคมแก่เด็กปฐมวัยควรพูดให้ชัดเจนว่า เด็กได้แสดงพฤติกรรมที่ตัวอย่างไร เช่น "เธอใจดีจังที่ช่วยมานะเช็ดสีที่หกบนพื้น" คำชมเชยของครูมีคุณค่าสำหรับเด็กส่วนใหญ่ เพราะเป็นตัวอย่างที่ดี เด็กมักจะเอาอย่าง ในบางครั้งอาจใช้ท่าทางแทนการเสริมแรงด้วยวาจาตามความเหมาะสม

3. การให้รางวัล การส่งเสริมความร่วมมือและการช่วยเหลือกัน นับว่าเป็นพฤติกรรมทางสังคมที่ควรส่งเสริม ตัวอย่างเช่น "ถ้าแต่ละกลุ่มช่วยกันดูแลห้องให้เรียบร้อยภายใน 5 นาที ครูจะเล่นนิทานสนุก ๆ ให้ฟังหนึ่งเรื่อง" การเสริมแรงที่กล่าวมาเป็นการเสริมแรงจากภายนอกหรือจากผู้อื่น เป็นการ กระตุ้นให้เด็กช่วยกันทำงาน จนสำเร็จตามเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาทางสังคม เพื่อมุ่งให้เด็กทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเอง เกิดความพอใจและภาคภูมิใจในผลงานที่ทำได้ ซึ่งเป็นการเสริมแรงจาก ภายในโดยตัวเด็กเอง

4. ส่งเสริมความเป็นอิสระ พัฒนาการทางสังคมที่เห็นเด่นชัดในโรงเรียน คือการที่เด็กสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเองและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนทำ ครูควรให้การเสริมแรงในพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกอย่างเหมาะสม เมื่อพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูไม่ควรใช้คำพูดที่คุกคามหรือ ข่มขู่ แต่ควรบอกกล่าวให้ทุกคนทราบเงื่อนไข เช่น "ใครที่เก็บโต๊ะเรียบร้อยแล้วแสดงว่าพร้อมที่จะรับประทานอาหารกลางวันแล้ว" หรือ "ใครที่ทำผนังและโต๊ะคนนั้นต้องทำความสะอาด"

5. ส่งเสริมให้เด็กรู้และสนใจความรู้สึกของผู้อื่น การส่งเสริมให้เด็กมีพฤติกรรมการช่วยเหลือนับว่ามีความเหมาะสม เพราะช่วยให้เด็กเอาใจใส่ในความต้องการของผู้อื่น รับรู้ความรู้สึกของผู้อื่นโดยครูชมเชยชวนให้เด็กสนใจการกระทำที่แสดงถึงความมีน้ำใจ หรือแนะนำให้เด็กแบ่งปัน ร่วมมือและการช่วยเหลือผู้อื่น

จากแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมดังกล่าว ถ้าพ่อแม่ หรือครูให้การส่งเสริมอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง จะช่วยลดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของสังคม และส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสม ได้แก่ ความสุภาพอ่อนน้อม โดยจะกล่าวถึงในรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.5 พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม

สังคมจะอยู่ได้ด้วยความสะดวกสบาย เมื่อคนรู้จักโอนอ่อนผ่อนปรน หรือบุคคลในสังคมมีความสุภาพอ่อนน้อมเข้าหากัน

1.5.1 ความหมายของความสุภาพอ่อนน้อม

ได้มีผู้ให้ความหมายของความสุภาพอ่อนน้อมไว้ดังต่อไปนี้

แปลก สนธิรักษ์ (2516 : 110) กล่าวถึงความสุภาพอ่อนน้อมไว้ว่า ความสุภาพหมายถึง กิริยาเรียบร้อยที่แสดงออกต่อคนทั่วไป ความอ่อนน้อมนั้นเป็นลักษณะที่ผู้น้อยแสดงต่อผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ในฐานะควรแก่การยกย่อง ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมย่อมเป็นที่จับใจคนอื่น ทำให้ผู้ใหญ่มีความเมตตา เอ็นดู จะติดต่อรุณกับผู้ใดก็ย่อมสะดวก เพราะผู้ที่มาติดต่อด้วยนั้นย่อมมีความนิยมชมชอบ

หม่อมหลวงปีย์ มาลากุล (2527 : 1-2) ได้รวบรวมความหมายของคำว่าสุภาพอ่อนน้อม จากหนังสือต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

ความสุภาพ หมายถึง ความประพฤติเรียบร้อยทั้ง กาย วาจา ใจ ที่แสดงต่อบุคคลทั่วไป

อ่อนน้อม หมายถึง ความประพฤติที่แสดงการถ่อมตัวและเกื้อกูลผู้อื่นขึ้น เป็นลักษณะที่ผู้น้อยแสดงต่อผู้ใหญ่หรือผู้ที่อยู่ในฐานะควรยกย่อง

ความสุภาพอ่อนน้อม หมายถึง ความประพฤติเรียบร้อย รู้จักที่ต่ำที่สูง ไม่ยกตนข่มท่าน รู้ว่าสิ่งใดควรทำ และรู้จักมีสัมมาคารวะต่อบุคคลอื่น คือ บิดามารดา ครูบาอาจารย์ ผู้ใหญ่และบุคคลทั่วไป

ความสุภาพอ่อนน้อมและมารยาทอันดีงาม มีความสำคัญแก่ชีวิตคนเรา คือ

1. คนเราคุ้นกันยากจึงมักตัดสินจากอาการที่ปรากฏให้เห็น
2. กิริยา วาจา เป็นเครื่องผูกมัดใจ หรือทำความบาดหมางได้ง่ายกว่าสิ่งอื่นใด ฉะนั้นความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในชีวิต จึงขึ้นอยู่กับสิ่งนี้มาก
3. มารยาทที่แสดงคือผลสะท้อนแก่ตนเองมิใช่แก่ผู้อื่น
4. ความสุภาพอ่อนน้อมและมารยาทอันงาม เป็นสิ่งที่ได้มาโดยมิต้องซื้อหา และกลับกลายเป็นทุนให้เราซื้อได้ซึ่งสิ่งที่เราปรารถนา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ความสุภาพอ่อนน้อม หมายถึง การแสดงออกถึงความเรียบร้อย และมีความสัมมาคารวะต่อผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ ตามแบบแผนของวัฒนธรรมประเพณีไทย และสังคมทั่วไปตามความเหมาะสม

1.5.2 ความสำคัญของความสุภาพอ่อนน้อม

ผู้ที่มีความสุภาพอ่อนน้อมนั้น จะบังเกิดผลดีแก่ทั้งตนเองและผู้อื่น คือ จะมีลักษณะเป็นคนที่น่านับถือ ผู้ที่ได้เห็นและได้รับความสุภาพอ่อนน้อมมีความรู้สึกสบายใจ มีความชื่นชมยินดี การแสดงกิริยา วาจา สุภาพอ่อนน้อมต่อกันนับว่าเป็นเครื่องผูกมิตรให้ยืนนาน และก่อให้เกิดความนับถือซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังเป็นหนทางนำไปสู่ความเจริญหลายประการ ซึ่ง เอื้อ บุษปะเกษ หงสกุล (2516 : 66-68) ได้กล่าวถึงความสำคัญดังต่อไปนี้

1. ทำให้ต่างฝ่ายเกิดความชื่นบาน มีใจผูกพันรักใคร่
2. ทำให้ใคร่ประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน ยอมช่วยเหลือกิจการของกันและกัน
3. ประสงค์จะทำงานใด ย่อมดำเนินไปได้โดยสะดวกไม่ติดขัด
4. ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
5. จะศึกษาเล่าเรียนศิลปวิทยาการจากผู้ใด ย่อมได้รับความอนุเคราะห์จากผู้นั้นด้วยความยินดีและเต็มใจ
6. ทำให้เป็นคนที่น่ารัก ไม่เป็นที่รังเกียจในสังคมใด ๆ มีผู้ยินดีต้อนรับ

ดังนั้นความสุภาพอ่อนน้อม เป็นพฤติกรรมที่สามารถละลายปัญหาหรือข้อขัดแย้งต่าง ๆ ให้ลดน้อยลงได้ และที่สำคัญความสุภาพอ่อนน้อมเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากชนชาติอื่น เมื่อมีการติดต่อสัมพันธ์กับชาติใดย่อมจะเกิดความประทับใจ ในความสุภาพอ่อนน้อมของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง

1.5.3 ลักษณะที่แสดงออกถึงความสุภาพอ่อนน้อม

เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (2517 : 1-6) กล่าวถึงความสุภาพอ่อนน้อม ว่ามีลักษณะสามประการ ดังนี้

ก. การแสดงทางกาย ได้แก่

1. รู้จักรักษาความเรียบร้อย เช่น ไม่ข้ามกราบบุคคล ไม่ล่วงเกินถูกต้องกายผู้อื่น ไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง ไม่ทำกิริยาเสือกไส ผลัก โยน ไม่ทำกิริยาเอะอะ ตึงตึง ยืน เดิน นั่ง นอนส่วรวมเรียบร้อย
2. ไม่แสดงกิริยาอาการน่ารังเกียจและน่าอาย เช่น แต่งกายสกปรกไม่เรียบร้อย แต่งกายกลางแจ้ง จาม หาว เรอ บ้วน ขาก เสียงดัง หรือควัก ล้วง แคะ แกะเการ่างกายในที่ชุมชน แสดงกิริยาไม่เรียบร้อยในการบริโภคอาหาร

3. ต้องแสดงควมมีสัมมาคารวะ เช่น นั่ง ยืน เดิน ด้วยกิริยาสำรวมสุภาพ ไม่แย่งชิงที่นั่งเพื่อน หรือหาความสำคัญเฉพาะตนผู้เดียว รู้จักแสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ ผู้น้อยตามควรแก่ฐานะ ตามประเพณีนิยม

4. แสดงกิริยาเป็นที่น่ารัก คือ ทำกิริยาให้เหมาะสมแก่โอกาส และสำรวมระมัดระวังให้เรียบร้อยอยู่เสมอ ไม่แสดงกิริยาตกเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ

5. รู้จักแสดงกิริยาเป็นสง่า คือมีกิริยาองอาจผึ่งผาย จะนั่งยืนอยู่ในลำดับอันควร ไม่มกเงินสะทกสะท้าน

6. ไม่ทำกิริยาอาการแสดงความเห็นแก่ตัว

ข. การแสดงทางวาจา

1. รู้จักใช้ถ้อยคำ สำเนียงนุ่มนวล อ่อนหวาน ชัดถ้อยชัดคำ ไม่ทำเสียงกระโชกกระชาก ดึงดันหยาดคาย

2. รู้จักใช้ถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสมแก่ชั้นวรรณะ และกาลเทศะ

3. ไม่กล่าวย่ำย ดิเตียน ล่วงเกินผู้ใด

4. รู้จักใช้คำพูด "ขอรับ" "ขอบคุณ" และ "ขอโทษ" ตามควรแก่โอกาสและฐานะของบุคคลผู้พูดด้วย

5. รู้จักใช้ถ้อยคำยกย่อง สรรเสริญแต่เพียงพอเหมาะพอควร

6. รู้จักใช้ถ้อยคำในการสนทนาให้ผู้ฟังสบายใจ และไม่ใช้วาจา เยาะเย้ย ขมขี้ อวดตน

ค. การแสดงเนื่องมาจากใจ

1. รู้จักข่มตนเอง ไม่บันดาลโทสะให้เสียกิริยาและไม่หยิ่งยะโส

2. รู้จักเกรงใจผู้อื่น

3. รู้จักรักความดีงาม

4. รู้จักเคารพตน คือเตือนให้เพียรแสดงสุภาพเรียบร้อย

5. รู้จักคิดเคารพผู้อื่นด้วยความรู้สึกอ่อนน้อม

6. รู้จักคิดเคารพบุคคลตามควรแก่ความเจริญ คือ

6.1 ผู้เจริญโดยชาติ ได้แก่ บุคคลที่เกิดในสกุลซึ่งมหาชนยกย่อง เช่น ราชสกุล

6.2 ผู้เจริญโดยวัย ได้แก่ ผู้ใหญ่ที่มีอายุมาก

6.3 ผู้เจริญโดยคุณความดี ได้แก่ ผู้ที่ทรงคุณธรรมมาก

ความสุภาพอ่อนน้อมสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย โดยการแสดงกิริยามารยาทเหมาะสมกับสถานการณ์ นั่ง ยืน เดินอยู่ในลักษณะอันสมควร การแสดงออกทางวาจา เช่น การพูดจาสุภาพ พูดคุยโต้ตอบกับผู้อื่นได้ และการแสดงออกทางใจ โดยรู้จักข่มใจตนเอง รู้จักเกรงใจผู้อื่น เป็นต้น

1.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม

สำเนียง เพชรจอม (2525) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนเรื่องความสุภาพอ่อนน้อมแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกัน โดยใช้วิธีกลุ่มสัมพันธ์ พบว่า

1. กลุ่มที่ได้รับการสอนด้วยวิธีกลุ่มสัมพันธ์ มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ รวมถึงความคงทนของการเรียนรู้เรื่องความสุภาพอ่อนน้อมสูงกว่า กลุ่มที่สอนด้วยวิธีสอนแบบธรรมดาและกลุ่มควบคุม

2. เด็กที่มีระดับสติปัญญาต่างกัน มีการรับรู้คุณธรรมเรื่องความสุภาพอ่อนน้อมไม่แตกต่างกัน

อรรณ สุ่มประดิษฐ์ (2533) ได้ศึกษาพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และระดับชั้นการเล่นทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่ได้รับประสบการณ์การเล่นแบบไทยและการเล่นที่จัดอยู่ทั่วไป พบว่า การเล่นแบบไทยส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัยสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเล่นแบบปกติ แต่ทั้งสองกลุ่มมีระดับชั้นการเล่นทางสังคมไม่แตกต่างกัน

วิมลพรรณ กลางมณี (2536) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านอารมณ์พิจารณาได้จากการแสดงออกของนักเรียนดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เคารพทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพทุกครั้งที่พบ เคารพเพื่อนโดยการยิ้ม ทักทาย กล่าวสวัสดิ์

2. เคารพทางวาจา ได้แก่ พูดกับเพื่อน ครูและคนอื่น ๆ ด้วยถ้อยคำสุภาพ มีหางเสียงทุกครั้ง ใช้คำแทนชื่อตนเองและผู้อื่นได้เหมาะสม

3. เคารพความคิดเห็น ได้แก่ การตั้งใจฟังทุกครั้งที่มีผู้อื่นพูด โดยไม่เล่น ไม่คุยแข่งหรือพูดขึ้นลอย ๆ โดยไม่ได้รับอนุญาตขณะที่ผู้อื่นกำลังพูดแสดงความคิดเห็น

4. เคารพกฎเกณฑ์ ได้แก่ ยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม กฎของห้องเรียนและกฎของโรงเรียน

5. เคารพสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ ไม่หยิบสิ่งของของผู้อื่น ไม่ล่วงล้ำสถานที่ของบุคคลอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต เข้าแถวรับสิ่งของหรือรับบริการตามลำดับก่อนหลัง ไม่ทำให้ผู้อื่นรำคาญ บาดเจ็บหรืออับอาย ไม่ทำให้สมบัติของผู้อื่นหรือสาธารณสมบัติเสียหาย

และจากผลการศึกษา พบว่า การใช้เทคนิคแม่แบบทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านอารมณ์สูงขึ้นมากกว่าการสอนแบบปกติ

ชวาลา เขียรธนู (2537) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนที่ฝึกอบรมในสถาบันเฉพาะ กับผู้ที่ไม่เคยฝึกอบรมในสถาบันเฉพาะคนปัญญาอ่อน พบว่าทักษะทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนที่ฝึกอบรมในสถาบันเฉพาะแตกต่างกับบุคคลปัญญาอ่อนที่ไม่เคยฝึกอบรมอยู่ในสถาบันเฉพาะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยทักษะทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนที่ฝึกอบรมอยู่ในสถาบันเฉพาะ คืออยู่ในเกณฑ์ที่ทำตัวเอง

วาสนา บุญจันทร์ (2539) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม และความมีระเบียบวินัยของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา ที่ได้รับการจัดกิจกรรมเน้นสื่อแบบไทย พบว่า เด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดกิจกรรมเน้นสื่อแบบไทย มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมและความมีระเบียบวินัยสูงขึ้น

✓ Ferre and others (1991 : 35-41) ได้ศึกษาผลของการฝึกทักษะทางสังคมของเด็กพิการรายบุคคล ระดับประถมในโรงเรียนชนบท พบว่า นักเรียน grade 3 จำนวน 4 คน ซึ่งมีทักษะด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและการมีส่วนร่วมของการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) ต่ำ เข้ารับการฝึกทักษะทางสังคมเป็นรายบุคคล สัปดาห์ละครั้ง หลังจาก 5 สัปดาห์ นักเรียนทั้งหมดแสดงผลดีในเรื่องการยอมรับจากเพื่อนและสังคม ตลอดจนการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) ด้านทั่วไป ในขณะที่ 2-3 คนแสดงผลของความตั้งใจและการเห็นคุณค่าในตนเองด้านวิธีการดีขึ้น

Cartledge & Gwendolyn (1989 : 74-79) ได้ศึกษาทักษะทางสังคมและความสำเร็จในอาชีพของผู้ปฏิบัติงานที่เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พบว่า การขาดทักษะทางสังคมและความสำเร็จในอาชีพของผู้ปฏิบัติงาน เป็นปัจจัยสำคัญต่อความล้มเหลวในการทำงานของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

✓ Weiner and others (1989 : 123-34) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ในกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ศึกษาเฉพาะความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยศึกษาจากนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 90 คน และนักเรียนปกติ 94 คน อายุ 9-12 ปี พบว่า บทบาทของสถานะความเป็นเพื่อนเชื่อมโยงหรือขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทางสังคม

Weiner, et al. (1990 : 114-127) ได้ทำการศึกษาความสำเร็จและความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคมในสถานภาพของกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยศึกษาจากเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จำนวน 90 คน อายุ 9-12 ปี และเด็กปกติ 94 คน พบว่า เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้รับความนิยมน้อย จะถูกปฏิเสธและละเลยมาก การได้รับความสำเร็จขึ้นอยู่กับเพื่อนที่ปัญญาและไม่มีการพยากรณ์ต่าง ๆ ในกลุ่มเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

Obradowich & Letti Dintino (1991 : 97) ได้ศึกษาการปรับปรุงทักษะสังคมโดยการใช้โปรแกรมทักษะการดำรงชีวิตประจำวัน ในนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยมีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อให้นักเรียนที่เกี่ยวข้องในโครงการนี้มีประสิทธิภาพในการได้รับ คำขอบคุณ รู้จักพูดขอบคุณ ยอมรับคำชมเชย คำปฏิเสธ คำวิจารณ์ รู้จักชมเชย ขอโทษ และต่อต้านความกดดันในกลุ่มเพื่อน (2) เพื่อลดจำนวนนักเรียนที่ค้างอยู่ในโปรแกรมหลังจบโรงเรียนแล้ว ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนเรียนรู้อาชีพพฤติกรรมทางสังคมเพิ่มขึ้น 49 คน จากกลุ่มตัวอย่าง 53 คน และในจำนวนเดียวกัน มีนักเรียน 44 คน สามารถที่จะนำไปโปรแกรมดังกล่าวไปใช้นอกห้องเรียนได้

จากเอกสารและผลงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมในเด็กปกติและเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสำคัญและมีผลดีต่อตัวเด็กเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะต้องได้รับการฝึกทักษะทางสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ดังนั้นจึงควรมีการพัฒนาให้เขามีพฤติกรรมทางสังคมที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งในการพัฒนานั้นมีหลากหลายวิธีการ ได้แก่ การใช้สื่อต่าง ๆ กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ การใช้เทคนิคแม่แบบ เป็นต้น ส่วนรูปแบบนั้นมีทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม ในการศึกษาครั้งนี้ได้ใช้วิธีการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบและใช้รูปแบบเป็นรายกลุ่ม

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

2.1 ความหมายของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา หรือภาวะปัญญาอ่อน เป็นภาวะที่มีความสำคัญทั้งด้านการแพทย์และทางสังคม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ICD 10 (International Classification of Disease) ให้ความหมายว่า เป็นภาวะที่สมองหยุดพัฒนาการ หรือพัฒนาการได้ไม่สมบูรณ์ ทำให้เกิดความบกพร่องของทักษะทางด้านต่าง ๆ ในระยะพัฒนาการ ส่งผลกระทบต่อระดับสติปัญญาทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถทางด้านสติปัญญา ภาษา การเคลื่อนไหว และทักษะทางสังคม ส่งผลให้มีความบกพร่องในเรื่องการปรับตัว อาจจะมีหรือไม่มีคามผิดปกติทางกายหรือจิตร่วมด้วย

AAMD (The American Academy of Mental Deficiency) ได้นิยามภาวะปัญญาอ่อนไว้ว่า หมายถึงระดับสติปัญญาที่ด้อยหรือต่ำกว่าปกติ เนื่องจากพัฒนาการของสมองหรือจิตใจหยุดชะงัก เจริญเติบโตไม่เต็มที่ ทำให้มีความสามารถจำกัดด้านการเรียน ไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคม และการเจริญเติบโตไม่สมวัย (ศรียา นิยมธรรม. 2534 : 23)

สำหรับ AAMR (The American Association on Mental Retardation) ให้ความหมายภาวะปัญญาอ่อน คือภาวะที่มีความจำกัดเกิดขึ้น มีผลต่อการปฏิบัติงานในขณะนั้น มีลักษณะความสามารถทางสติปัญญาด้านต่ำกว่าปกติ ปรากฏร่วมกับมีความจำกัดในทักษะด้านการปรับตัว อย่างน้อยสองทักษะ จากสิบทักษะ ได้แก่ การสื่อความหมาย (Communication) การดูแลตนเอง (Self Care) การดำรงชีวิตในบ้าน (Home Living) ทักษะทางสังคม (Social Skills) การใช้สาธารณชนสมบัติ (Community Use) การควบคุมตนเอง (Self Direction) สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย (Health and Safety) การเรียนรู้วิชาการเพื่อใช้ในชีวิตรประจำวัน (Functional Academics) การใช้เวลาว่าง (Leisure) และการทำงาน (Work) ทั้งนี้ต้องมีภาวะความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี (Schallock. 1992 :)

ส่วนอัมพล สุอำพันธ์ (2528) กล่าวว่าภาวะปัญญาอ่อน หมายถึงภาวะที่มีระดับสติปัญญาด้านต่ำกว่าปกติ จะด้วยสาเหตุใดก็ตามซึ่งเกิดขึ้นในวัยที่กำลังพัฒนา แล้วมีผลทำให้มีความบกพร่องในด้านการเรียนรู้ การปรับตัวในสังคมและวุฒิภาวะ หรือทั้งสามอย่างด้วยกัน นอกจากนี้ยังมีความบกพร่องหรือไม่อาจช่วยเหลือตนเองให้สามารถดำรงชีวิตตามลำพังในสังคมได้

สรุป ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา หรือภาวะปัญญาอ่อน หมายถึงภาวะที่สมองหยุดพัฒนาหรือพัฒนาได้ไม่เต็มที่ ทำให้มีขีดจำกัดทางด้านความสามารถในการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมของสังคมปกติ มีระดับสติปัญญาด้านต่ำกว่าเกณฑ์ปกติในทุก ๆ ด้าน และต้องเกิดขึ้นก่อนอายุ 18 ปี อาจจะมีหรือไม่มีความผิดปกติทางกายหรือจิตร่วมด้วย

2.2 สาเหตุของการเกิดภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา หรือภาวะปัญญาอ่อน

มีสาเหตุสำคัญสองประการ คือ

2.2.1 จากพันธุกรรม แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ

ก. ความผิดปกติของสารพันธุกรรม หรือโครโมโซม ที่พบบ่อยได้แก่ กลุ่มอาการดาวน์ (Down Syndrome) ซึ่งเป็นกลุ่มอาการที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ร่วมกับความพิการทางกายหลายอย่าง ลักษณะของเด็กกลุ่มนี้คือ หน้าตาคล้ายคลึงกันทุกชาติ หน้าแบน สันจมูกแบน ตาเล็กเฉียงขึ้น ลิ้นจุกปาก

ข. ความผิดปกติของยีน จะพบว่ามีการเผละลาญของสารประเภทต่าง ๆ ผิดปกติ ทำให้มีของเสียบางอย่างเกิดขึ้น และไม่สามารถกำจัดออกจากร่างกายได้ จึงเกิดเป็นพิษต่อสมอง เช่น โรค P.K.U (Phenylketonuria) มีลักษณะผอมและตาสีอ่อนคล้ายเด็กฝรั่ง

2.2.2 จากสิ่งแวดล้อม ได้แก่

ก. สารพิษต่างๆ เช่น สุรา บุหรี่ สารเสพติด ตะกั่ว ฯลฯ

ข. การติดเชื้อในระหว่างการตั้งครรภ์ และหลังคลอด ได้แก่ หัดเยอรมันในระยะตั้งครรภ์สามเดือนแรก การติดเชื้อในระบบส่วนกลาง เยื่อหุ้มสมองอักเสบ สมองอักเสบ เป็นต้น

ค. ภาวะที่สมองขาดออกซิเจน ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ทารกอยู่ในครรภ์ ขณะคลอด หรือหลังคลอด

ง. การขาดสารอาหาร ได้แก่ การขาดสารอาหารไอโอดีนขณะอยู่ในครรภ์ เป็นสาเหตุให้ทารกในครรภ์ไม่สามารถสร้างไทรอยด์ฮอร์โมน ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่สำคัญในการทำงานของสมอง ส่งผลให้เด็กที่เกิดมาเป็นปัญญาอ่อนได้

จ. อุบัติเหตุต่างๆ ที่เกิดขึ้นในขณะเลี้ยงดู ส่งผลให้สมองได้รับการกระทบกระเทือนจนเกิดผลเสียต่อการเรียนรู้ของเด็กได้

ฉ. เศรษฐกิจต่ำ หรือขาดแคลนสิ่งที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของร่างกายและสมอง เช่น

- การขาดสารอาหารในช่วงที่สมองต้องได้รับการพัฒนา
- ขาดการได้รับภูมิคุ้มกันโรคต่าง ๆ ที่อาจเชื่อมโยงให้เกิดภาวะปัญญาอ่อนได้
- ขาดการดูแลของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ซึ่งเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่ทำให้สมองได้รับความกระทบกระเทือน

ช. ครอบครัวแตกแยก สัมพันธภาพในครอบครัวมีความสำคัญที่จะส่งผลกระทบมายังบุตร ทำให้มีสุขภาพจิตที่ไม่สมบูรณ์ ไม่มีความสุข ขาดความกระตือรือร้น ไม่มีแรงจูงใจที่ดี ถ้ามีความรุนแรงมากจะทำให้เกิดการชะงักในด้านการเรียนรู้ของเด็กได้

จากแนวคิดข้างต้น จำแนกสาเหตุที่ทำให้เกิดความบกพร่องทางสติปัญญาได้สี่สาเหตุ คือ

1. จากพันธุกรรม ถือเป็นความผิดปกติของโครโมโซม เอ็นไซม์ หรือฮอร์โมน ที่เป็นผลมาจากบิดาหรือมารดา
2. จากมารดาขณะตั้งครรภ์ เช่น เป็นหัดเยอรมัน ติดเชื้อซิฟิลิส ครรภ์เป็นพิษ ขาดสารอาหาร ติดสารเสพติด กินยาบางอย่างขณะตั้งครรภ์ เป็นต้น
3. จากการมีปัญหาล่วงคลอด เช่น คลอดยาก เด็กขาดออกซิเจนขณะคลอด เด็กสำลัก น้ำคร่ำรกหลุดตัวคลอดก่อนกำหนด เป็นต้น
4. จากการเกิดปัญหาหลังคลอด เช่น สมองได้รับความกระทบกระเทือนจากอุบัติเหตุ เป็นโรคเยื่อหุ้มสมองอักเสบ เนื้องอกของสมอง แพ้สารพิษ เช่น สารตะกั่ว มีไข้สูงมากจนชักบ่อย ๆ ขาดการดูแลเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจ และปัญหาครอบครัว

2.3 ลักษณะและการแบ่งประเภทของภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา

ภาวะความบกพร่องทางสติปัญญา หรือภาวะปัญญาอ่อน เป็นปัญหาทางด้านสังคมและการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมักแบ่งลักษณะและประเภทตามระดับความรุนแรง ทั้งนี้เพื่อช่วยในการวางแผนให้การช่วยเหลืออย่างเหมาะสม ซึ่งองค์การอนามัยโลก (1992) ได้แบ่งภาวะปัญญาอ่อนออกเป็นสี่ประเภท และอธิบายลักษณะของภาวะปัญญาอ่อนแต่ละประเภทไว้ดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัญญาอ่อนระดับน้อย (Mild Mental Retardation) มีระดับสติปัญญาระหว่าง 50-70 อาจมีพัฒนาการทางด้านภาษาช้าไปบ้าง แต่ส่วนใหญ่จะสามารถพัฒนาการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน สนทนาและให้สัมภาษณ์ได้ ดูแลตนเองเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันได้ (การกิน การอาบน้ำ การแต่งกาย และการควบคุมการขับถ่าย) มีทักษะที่ใช้ปฏิบัติงานและทักษะงานบ้าน แม้พัฒนาการต่างๆ จะช้ากว่าคนปกติ แต่ปัญหาลำคัญมักพบในเรื่องการศึกษาในโรงเรียน และจำนวนมากมีปัญหาพิเศษในด้านการอ่านและการเขียน อย่างไรก็ตามการให้การศึกษารูปแบบที่จะพัฒนาทักษะและทดแทนความพิการของเขา จะสามารถช่วยบุคคลปัญญาอ่อนระดับน้อยได้มาก ส่วนใหญ่บุคคลปัญญาอ่อนระดับน้อย มักมีความสามารถในการทำงานเชิงปฏิบัติมากกว่าเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นแรงงานที่ไม่ต้องใช้ ฝีมือ หรือกึ่งใช้ฝีมือ ในสภาพแวดล้อมทาง

วัฒนธรรมสังคมที่ต้องการผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเพียงเล็กน้อย ปัญญาอ่อนระดับน้อยอาจไม่ก่อให้เกิดปัญหาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามถ้ามีปัญหาด้านวุฒิภาวะทางสังคมและอารมณ์มาก ก็จะมีปัญหาอื่นตามมา เช่น ไม่สามารถจัดการกับภาวะที่ต้องการแต่งงาน หรือเลี้ยงดูบุตรได้ หรือมีความยากลำบากเกี่ยวกับการปรับตัวให้เหมาะสมกับประเพณีวัฒนธรรมและความคาดหวังต่าง ๆ ในสังคม

2.3.2 ปัญญาอ่อนระดับปานกลาง (Moderate Mental Retardation) มีระดับสติปัญญาระหว่าง 35-49 มีความล่าช้าในพัฒนาการด้านความเข้าใจและการใช้ภาษา และมีผลสัมฤทธิ์ในด้านที่จำกัด ส่วนผลสัมฤทธิ์ในการดูแลตนเองและทักษะด้านการเคลื่อนไหวก็มีความล่าช้าเช่นกัน บางคนจำเป็นต้องได้รับการดูแลไปตลอดชีวิต ความก้าวหน้าในการเรียนรู้ก็จำกัด แต่จะพอเรียนทักษะพื้นฐานที่ จำเป็นในการอ่านเขียนและนับจำนวนได้ โปรแกรมการศึกษาสามารถจัดให้แต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่อย่างจำกัดได้ และเพื่อให้มีทักษะพื้นฐานบางอย่างที่เหมาะสมกับบุคคลที่เรียนช้า ซึ่งมีขีดผลสัมฤทธิ์ต่ำ บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลางวัยผู้ใหญ่ ถ้าเราจัดให้มีการปรึกษา แนะนำอย่างดี โดยทั่วไปถึงแม้จะไม่สามารถพึ่งตนเองได้เต็มที่ แต่จะมีความสามารถทางร่างกายในการเคลื่อนไหวได้คล่องแคล่วเป็นปกติ และส่วนใหญ่จะสามารถพัฒนาความสามารถทางสังคมในการสร้างปฏิสัมพันธ์ สื่อความหมายกับผู้อื่น และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมง่าย ๆ ได้

2.3.3 ปัญญาอ่อนระดับรุนแรง (Severe Mental Retardation) มีระดับสติปัญญาระหว่าง 20-34 มีลักษณะคล้ายคลึงกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับปานกลางมาก ในอาการทางคลินิกมักพบมีสาเหตุพยาธิสภาพทางกายเกิดร่วมด้วย มีความสามารถในระดับต่ำมาก บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีปัญหาความบกพร่องด้านการเคลื่อนไหว หรือมีความบกพร่องด้านอื่น ๆ เกิดร่วมด้วยอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงว่ามีการทำลาย หรือพัฒนาที่ผิดปกติของระบบประสาทส่วนกลางอย่างมีนัยสำคัญ

2.3.4 ปัญญาอ่อนระดับรุนแรงมาก (Profound Mental Retardation) มีระดับสติปัญญาดำกว่า 20 มีความสามารถจำกัดอย่างมากในด้านการเข้าใจหรือทำตามคำสั่งหรือคำขอร้อง บุคคลกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ไม่เคลื่อนไหวหรือเคลื่อนไหวได้น้อยมาก ไม่สามารถควบคุมตนเองได้ และสื่อความหมายได้เพียงแสดงท่าทางง่าย ๆ การดูแลตนเองในระดับพื้นฐานทำได้เพียงเล็กน้อย หรือทำไม่ได้เลย จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือและคำปรึกษาแนะนำ

ตาราง 1 เปรียบเทียบลักษณะพัฒนาการของบุคคลปัญญาอ่อน

ประเภท ของปัญญาอ่อน	วัยก่อนเรียน อายุ 0-5 ปี ด้านพัฒนาการและ วุฒิภาวะ	วัยเรียน อายุ 6-20 ปี ด้านการศึกษาและ การฝึกอบรม	วัยผู้ใหญ่ อายุ 21 ปีขึ้นไป ด้านสังคมและอาชีพ
ระดับน้อย (Mild Mental Retardation)	-สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมและการสื่อสารความหมายได้ -ด้าน Sensorimotor ช้าเพียงเล็กน้อย -ในวัยนี้ส่วนใหญ่ไม่สามารถจำแนกจากเด็กปกติได้	-สามารถเรียนรู้วิชาสามัญได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่ออยู่ในระยะวัยรุ่นตอนปลาย -สามารถแนะนำให้ปรับตัวเข้ากับสังคมได้	-มีทักษะทางด้านสังคมและด้านอาชีพที่จะทำงานเลี้ยงตนเองได้ -อาจต้องการการแนะนำและความช่วยเหลือเมื่อประสบกับความเครียดทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป -สามารถดำรงชีวิตแบบพึ่งตนเองในชุมชนได้
ระดับปานกลาง (Moderate Mental Retardation)	-สามารถพูดคุย หรือเรียนรู้การสื่อสารความหมายได้ -ความสำนึกทางด้านสังคม (social awareness) มีน้อย -พัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวดีพอสมควร -สามารถฝึกการช่วยเหลือตัวเองได้ -ต้องการการดูแลบ้าง	-สามารถเรียนรู้วิชาสามัญได้ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 -สามารถฝึกทักษะทางสังคม และด้านอาชีพได้ -สามารถเรียนรู้การเดินตามตามลำพังได้ในสถานที่ที่คุ้นเคย	-ทำงานที่ไม่ต้องใช้ฝีมือหรือกึ่งฝีมือ เพื่อเลี้ยงดูตนเองได้ -ต้องการการดูแลและการแนะนำถึงแม้จะพบกับความเครียดทางสังคมหรือเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย -สามารถปรับตัวดำรงชีวิตในชุมชนได้ดี
ระดับรุนแรง (Severe Mental Retardation)	-พัฒนาการช้าด้านการเคลื่อนไหว -พูดได้เล็กน้อย -สื่อสารความหมายได้น้อยหรือไม่ได้เลย -ฝึกการช่วยเหลือตนเองได้บ้าง	-สามารถพูดคุยหรือเรียนรู้การสื่อสารความหมายได้ -สามารถฝึกนิสัยด้านสุขภาพอนามัยเบื้องต้นได้ -สามารถฝึกนิสัยให้มีระเบียบวินัย -สามารถเรียนรู้คำและการนับอย่างง่าย ๆ ในระดับอนุบาลได้ -สามารถฝึกการทำงานง่าย ๆ ได้ถ้ามีโปรแกรมการฝึกที่เหมาะสม	-ทำงานง่าย ๆ เลี้ยงดูตนเองได้บ้างภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด -สามารถพัฒนาทักษะการป้องกันตัวเองได้เพียงเล็กน้อย -ส่วนใหญ่สามารถปรับตัว ดำรงชีวิตประจำวันอยู่ในชุมชนกับครอบครัวตนเองได้หรืออาศัยร่วมกับเพื่อน 2-3 คนได้ (group home)

ตาราง 1 (ต่อ) เปรียบเทียบลักษณะพัฒนาการของบุคคลปัญญาอ่อน

ประเภท ของปัญญาอ่อน	วัยก่อนเรียน อายุ 0-5 ปี ด้านพัฒนาการและ วุฒิภาวะ	วัยเรียน อายุ 6-20 ปี ด้านการศึกษาและ การฝึกอบรม	วัยผู้ใหญ่ อายุ 21 ปีขึ้นไป ด้านสังคมและอาชีพ
ระดับรุนแรงมาก (Profound Mental Retardation)	-พัฒนาการช้าอย่างชัดเจน -ความสามารถด้าน Sensorimotor มีเพียงเล็กน้อย -ต้องการพี่เลี้ยงคอยดูแล -ต้องการความช่วยเหลือและการเลี้ยงดูตลอด	-ถ้าได้รับการฝึกสอนอย่างเหมาะสม จะมีทักษะด้านการเคลื่อนไหว การช่วยเหลือตัวเอง และการสื่อความหมายดีขึ้น	-ส่วนมากช่วยเหลือตัวเองได้น้อย ยังต้องพึ่งพี่เลี้ยงคอยดูแล เพราะมักมีความพิการทางกายร่วมด้วย -บางคนพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหว การช่วยเหลือตัวเอง และการสื่อความหมายดีขึ้น สามารถทำงานง่าย ๆ ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดในโรงงานในอารักขาได้

2.4 การสอนและการฝึกอบรมบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

การสอนเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม นับเป็นสิ่งที่ยากสำหรับผู้สอนหรือผู้ฝึกอบรม เนื่องจากบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะขาดความสามารถในการเรียนรู้ ความจำ การบกพร่องทางสติปัญญาและภาษา การเรียนรู้ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะช้ากว่าบุคคลปกติมาก และต้องเรียนรู้ครั้งละน้อย ๆ การฝึกอบรมการสอนต้องสอนซ้ำ ๆ ย่ำบ่อย ๆ ทำให้ดู และทำไปด้วยกัน นอกจากนี้ยังต้องทำทีละอย่าง ควรเริ่มสอนจากสิ่งที่เด็กสามารถทำได้ จากสิ่งง่ายไปหาสิ่งที่ยาก เพื่อให้เกิดกำลังใจและความมั่นใจ การสอนหรือฝึกยังต้องมีความสม่ำเสมอจึงจะเกิดการพัฒนาขึ้นในทักษะแต่ละด้านที่เด็กบกพร่องไป

หลักการสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

ในการพัฒนาพฤติกรรมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ผู้สอนควรใช้วิธีการให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของเด็ก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (วันรุณี คมกฤส. 2531 : 267-268)

1. ใช้หลัก 3 R's คือ

1.1 Repetition คือสอนซ้ำ ๆ บ่อย ๆ สอนง่าย ๆ สั้น ๆ สอนจากง่ายไปหายาก เพื่อให้เกิดความจำ

1.2 Relaxation คือ การสอนที่ไม่เคร่งเครียด ทำให้บรรยากาศมีความผ่อนคลาย ถ้าเด็กไม่สนใจควรเปลี่ยนกิจกรรมการสอนเป็นการพักผ่อน การเล่นเกม การร้องเพลง การเล่านิทาน

1.3 Routine คือ การสอนให้สม่ำเสมอเป็นประจำจึงจะทำได้

2. ใช้หลักการเสริมแรง บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชอบให้คนชมเชย และให้ความสนใจในตัวเขา ดังนั้นในการฝึกสอนและควรให้การเสริมแรงทันที เช่น การชมเชย การปรบมือ การโอบกอด และการให้รางวัลประเภทต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยทำให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความตั้งใจ และมีความมั่นใจในการทำกิจกรรมอื่น ๆ มากขึ้น

3. การใช้ตัวแบบหรือแม่แบบ บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชอบเลียนแบบคนรอบข้าง อีกทั้งชักจูงได้ง่าย ดังนั้นผู้สอนต้องเป็นตัวแบบที่ดี เพื่อชักจูงให้เกิดพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม

4. การให้ความรัก บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ต้องการความรัก ความเอาใจใส่ และการยอมรับ เพื่อจะได้ช่วยพัฒนาพฤติกรรมทางอารมณ์ให้ดีขึ้นและเหมาะสม

5. สอนโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะทางสมองเป็นสำคัญ บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา จะมีอายุสมองช้ากว่าอายุจริง ดังนั้นในการจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ผู้สอนจะต้องสอนให้สอดคล้องกับอายุสมองของเด็กด้วย

6. สอนโดยยึดหลักการเรียนจากการเล่น บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะเป็นคนชอบเล่น ชอบสนุกสนาน ดังนั้นผู้สอนจัดกิจกรรมที่让孩子ได้เป็นผู้กระทำด้วยตนเอง เช่น การเล่นเกม การแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร การแสดงกิจกรรมเข้าจังหวะ การสะสมสิ่งของ การเล่นเกม เป็นต้น

7. สอนจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะเรียนรู้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้สอนจึงต้องหาสื่อการสอนเป็นรูปธรรมที่เด็กสนใจมาสอนเด็ก เพื่อจะทำให้เด็กเข้าใจง่ายขึ้น

8. สอนแบบค่อยเป็นค่อยไป บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะมีช่วงความสนใจสั้น ดังนั้นการฝึกทักษะในเรื่องต่าง ๆ ควรใช้ระยะเวลาสั้น ๆ สอนเนื้อหาทีละน้อย สอนทีละขั้นและต้องสอนตามลำดับขั้นตอน

วิธีการสอน

1. การสอนด้วยวิธีการสาธิตหรือการใช้ตัวแบบ เป็นการทำให้เกิดการเรียนรู้ โดยการให้ผู้เรียนได้สังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมาย

2. การสอนด้วยคำพูด การใช้คำพูดต้องเป็นคำพูดที่ฟังแล้วชัดเจน ไม่ซับซ้อน ยากต่อการเข้าใจ และคำพูดต้องเป็นคำพูดสั้น ๆ

3. การสอนโดยการช่วยเหลือ แบ่งเป็น 2 ชนิด

3.1 การช่วยเหลือโดยใช้ท่าทาง ได้แก่ การชี้แนะ การผกศีรษะ การสั่นหน้า การจับมือทำการแตะข้อศอก การกระตุ้นเตือน

3.2 การช่วยเหลือทางวาจา ได้แก่ การบอกให้เด็กทำซ้ำใหม่

สรุปได้ว่า การสอนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้น สิ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ได้แก่ การสอนที่เป็นรูปธรรม โดยใช้ตัวแบบหรือแม่แบบ จะก่อให้เกิดแรงจูงใจสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ซึ่งเป็นผลต่อการเรียนรู้ขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังต้องให้การเสริมแรงทุกครั้งที่เกิดทำกิจกรรมนั้นได้ คำพูดต้องชัดเจน และต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะทางสมอง การสอนนั้นต้องค่อยเป็นค่อยไป ใช้ระยะเวลาสอนสั้น จึงจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

2.5 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีงานวิจัยที่ได้ศึกษาผลของการพัฒนาพฤติกรรมทางบวกแก่บุคคลปัญญาอ่อนในหลายๆ ด้าน ได้แก่ งานวิจัยของ ฉลวย จตุกุล (2531 : อ้างอิงจาก Kugelmass) ซึ่งได้ศึกษาทัศนคติของบุคคลปกติที่มีต่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในมลรัฐนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่าบุคคลปกติมีทัศนคติทางบวกต่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และมีความต้องการที่จะปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ยังพบอีกว่า หากบุคคลปกติมีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแล้ว ข้อมูลที่บุคคลปกติได้รับจะมีส่วนช่วยให้บุคคลปกติมีทัศนคติในทางบวกต่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญายิ่งขึ้น

ชวาลา เขียรธนู (2537 : อ้างอิงจาก Schutz, Vogelberg & Rucoh. 1980) ได้ทบทวนงานวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกบุคคลปัญญาอ่อน พบว่าการให้บุคคลปัญญาอ่อนเข้าร่วมอยู่ในชุมชน และพบว่าการศึกษาเหล่านั้นเป็นการค้นหาวิธีการฝึกทักษะสื่อความหมาย ทักษะการดูแลตนเอง ทักษะการจัดการเรื่องเงิน ทักษะการใช้โทรศัพท์ ทักษะการใช้เวลาว่าง และทักษะทางอาชีพ เนื่องจากทักษะเหล่านี้จำเป็นสำหรับบุคคลปัญญาอ่อน เพราะจะทำให้สามารถจัดการกับสภาพแวดล้อมปกติ เช่น ครอบครัวได้ โดยไม่เป็นภาระกับบุคคลอื่น

สุจิตรา สุขเกษม (2538) ได้ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัย ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้กลุ่มตัวอย่าง 16 คน อายุ 4-7 ปี ระดับเชาวน์ปัญญา 35-68 ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม 8 คน ในระยะเวลาฝึก 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 30 นาที ผลพบว่า

1. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัย มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้นหลังจากได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. นักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะ และได้รับการสอนกิจกรรมศิลปะตามแผนการสอนของโรงเรียน มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยนักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนศิลปะตามแผนการสอนของโรงเรียน

กรรณิการ์ สุขบท (2539) ได้ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเรียนได้ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 12 คน อายุ 5-6 ปี ระดับเชาวน์ปัญญา 50-70 ไม่มีความพิการซ้ำซ้อน ฝึกโดยใช้เกมการฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็กก่อนและหลังการทดลอง ใช้เวลาในการฝึก 8 สัปดาห์ๆ ละ 5 วัน ๆ ละ 30 นาที ผลการศึกษาพบว่า หลังการทดลองเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลงานวิจัยที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเรียนรู้ได้ และถ้าได้รับการพัฒนาให้ถูกหลักวิธี จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีและ เหมาะสม ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข โดยไม่ถูกทอดทิ้งหรือรังเกียจ

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแม่แบบหรือตัวแบบ

3.1 ความหมายของแม่แบบหรือตัวแบบ (Models)

แม่แบบหรือตัวแบบ หมายถึง สิ่งที่เป็นแบบอย่างที่ดีเป็นบรรทัดฐาน เป็นแบบหรือตัวอย่างที่นำมาให้เห็น เพื่อเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบ และเพื่อเป็นแบบอย่างในการเลียนแบบ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2536 : 70-89)

ความหมายของการใช้เทคนิคแม่แบบ (Modeling Technique)

การใช้เทคนิคแม่แบบ เป็นกลวิธีในการสร้างหรือสอนพฤติกรรมใหม่วิธีหนึ่ง โดยผู้สังเกตหรือผู้ที่ประสงค์จะเลียนแบบจากตัวแบบ สังเกตพฤติกรรมจากตัวแบบที่ผู้สังเกตหรือผู้ประสงค์จะเลียนแบบสนใจ (Bandura, 1966 : 42) การเรียนรู้ของเด็กโดยใช้แม่แบบนั้น เด็กจะเรียนรู้จาก แม่แบบ ซึ่งแม่แบบจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางและเป็นสื่อกลางให้ผู้เรียนได้สังเกตและเลียนแบบ พฤติกรรมที่เป็นเป้าหมาย ซึ่งขบวนการเรียนรู้โดยการสังเกต เป็นวิธีการเรียนรู้แบบพื้นฐานที่จะเป็นประโยชน์ คือช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้โน้ตทัศน์ที่ซับซ้อน หรือยาก ๆ ได้ดีและเร็วกว่า (Patterson, 1974 : 138-139)

3.2 วิธีการใช้แม่แบบหรือตัวแบบ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536: 70-89) กล่าวว่าวิธีการใช้ตัวแบบโดยเสนอตัวแบบที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้ผู้สังเกตหรือผู้ที่ประสงค์จะเลียนแบบจากตัวแบบนั้น สังเกตพฤติกรรมตลอดทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ของตัวแบบ ผลจากการสังเกตจะทำให้บุคคลนั้นเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบ หรือเกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่พึงประสงค์

วิธีการใช้ตัวแบบอย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่อไปนี้ ประกอบด้วย

3.2.1. การคัดเลือกตัวแบบ

ก. ตัวแบบจะต้องมีชื่อเสียง มีความน่าเชื่อถือ และเป็นตัวแบบที่ได้รับการคัดเลือกแล้วว่าเป็นตัวอย่างที่ดี เหมาะสม และสอดคล้องกับเป้าประสงค์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เลียนแบบมั่นใจที่จะเลียนแบบตัวแบบนั้นมากยิ่งขึ้น

ข. ตัวแบบและผู้เลียนแบบ หรือผู้สังเกตควรมีความคล้ายคลึงกัน หรือมีลักษณะ หรือคุณสมบัติร่วมกัน ซึ่งจะช่วยให้ดึงดูดความสนใจของผู้สังเกต และจะช่วยให้ประสิทธิภาพของการเลียนแบบสูงขึ้น เช่น ผู้อยู่ในวัยเดียวกัน เป็นเพื่อนกัน ฯลฯ

ค. ลักษณะของกิจกรรมที่เลียนแบบ ควรจะเป็นกิจกรรมที่ประกอบด้วยพฤติกรรมที่ไม่สลับซับซ้อน ทั้งนี้ถ้าพฤติกรรมที่จะเลียนแบบไม่สลับซับซ้อน การเลียนแบบก็จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ดึงดูดความสนใจของผู้สังเกตหรือผู้เลียนแบบ และจะทำให้เกิดการเลียนแบบได้ง่ายขึ้น

3.2.2. การเสนอตัวแบบ

ก. เสนอตัวแบบควบคู่กับการเสริมแรง โดยจะให้แรงเสริมแก่ตัวแบบ และให้แรงเสริมแก่ผู้สังเกตหรือผู้เลียนแบบ เมื่อสามารถแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เช่นเดียวกับตัวแบบ หรือเกิดพฤติกรรมใหม่ ๆ อย่างเหมาะสม

ข. เสนอตัวแบบควบคู่กับสิ่งเร้าที่จำแนกความแตกต่าง โดยสิ่งเร้าที่จำแนกความแตกต่างนี้จะทำหน้าที่เป็นสัญญาณบอกให้อินทรีย์รู้ว่า ถ้าแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์แล้วจะได้รับการเสริมแรง สิ่งเร้าประเภทนี้จะใช้สัญลักษณ์ S^D ผลจากการเสนอตัวแบบควบคู่กับ S^D และการเสริมแรงจะช่วยให้การเลียนแบบเกิดขึ้นอย่างคงทนและมีประสิทธิภาพ

ค. เสนอตัวแบบควบคู่กับสิ่งเร้าที่จำแนกความแตกต่าง การเสริมแรงทางบวกและการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ถูกต้อง (Corrective Feedback) (Bornsten, Bellack and Hersen. 1977: 289)

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536 : 408) กล่าวถึงหลักในการที่จะใช้ตัวแบบในการเสริมสร้างพฤติกรรมให้มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการจะให้ตัวแบบแสดงให้ชัดเจน เพื่อให้บุคคลสังเกตและเลียนแบบได้ถูกต้อง
2. ความชัดเจนของพฤติกรรมนั้นจะต้องหมายถึง การสังเกตเห็น วัดได้ โดยที่ใช้คนตั้งแต่สองคนสามารถสังเกตและวัดได้ตรงกัน
3. จะต้องแน่ใจว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงนั้น จะต้องอยู่ภายในระดับความสามารถที่จะกระทำไม่เช่นนั้นจะก่อให้เกิดความคับข้องใจในการเรียนรู้
4. จะต้องแน่ใจว่าผู้สังเกตนั้นตั้งใจสังเกตพฤติกรรมของตัวแบบอย่างแท้จริง(ด้วยการมองเห็นหรือฟัง)
5. จะต้องแน่ใจเสมอว่าพฤติกรรมที่ตัวแบบแสดงออกนั้นชัดเจน และกระทำอย่างสม่ำเสมอ
6. เมื่อผู้สังเกตตัวแบบเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบถูกต้อง หรือใกล้เคียงแล้ว ผู้เลียนแบบจะต้องรับการเสริมแรงทันที
7. ผู้ดำเนินโปรแกรม จะต้องไม่ควบคุมความสนใจของผู้สังเกตตัวแบบด้วยวิธีการที่รุนแรง เช่น ตีหรือดุด่า เป็นต้น
8. ควรมีการรวบรวมข้อมูลที่แสดงถึงความก้าวหน้าของผู้สังเกตด้วย เพราะจะทำให้ผู้สังเกตรู้ตัวตนเองก้าวหน้าจริง และเป็นตัวเสริมแรงที่ดีอีกด้วย
9. ในกรณีที่ผู้สังเกตไม่สามารถเลียนแบบพฤติกรรมของตัวแบบนั้น อาจจะใช้การชี้แนะเข้าช่วยด้วย เพราะจะทำให้เรียนรู้เร็วขึ้น
10. ควรเลือกตัวแบบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับผู้สังเกต พร้อมทั้งมีความเด่น ตลอดจนสามารถแสดงพฤติกรรมที่จะให้เลียนแบบอย่างคล่องแคล่วด้วย

แบล็คแฮม และซิลเบอร์แมน (Blackham and Silberman. 1975: 55-56) เสนอแนะเกณฑ์ที่จะนำข้อค้นพบเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ ที่สำคัญสี่ประการ คือ

1. กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดแก่ผู้เรียน
2. มีแม่แบบที่เหมาะสมแสดงตัวอย่างพฤติกรรมนั้นให้ผู้เรียนเห็น
3. ให้การเสริมแรงแก่แม่แบบ เพื่อแสดงพฤติกรรมที่ต้องการ
4. ให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียน เมื่อแสดงพฤติกรรมที่ต้องการตามอย่างแม่แบบ

บุคคลที่เด็กเลียนแบบ

สวานา พรพจน์กุล (2525 : 2-7) กล่าวว่าบุคคลที่เด็กจะเลียนแบบนั้นจะเริ่มต้นจากคนใกล้ชิดที่สุด แล้วค่อย ๆ ห่างออกไปจากตัวเด็ก ตามพัฒนาการทางสังคมของเขา ซึ่งสามารถแบ่งออก ดังนี้

1. เลียนแบบจากพ่อแม่และครู ในช่วงที่เด็กเริ่มเลียนแบบนั้นจะได้แก่ บุคคลใกล้ชิดที่สุด คือ พ่อแม่ ซึ่งมีความหมายถึงผู้ปกครอง และผู้ที่เลี้ยงดูเด็กแทนพ่อแม่ด้วย เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเด็กจะไปโรงเรียนใช้เวลาครึ่งหนึ่งของชีวิตในแต่ละวันอยู่กับครู ดังนั้นความสำคัญของครูในการเป็นตัวแบบจึงสำคัญพอ ๆ กับพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูจึงควรเป็นตัวแบบที่ดี แต่ต้องไม่แสวงแสดงบทบาทของตัวแบบให้แก่เด็ก
2. เลียนแบบจากตัวแบบที่เด็กชอบ ซึ่งจะต้องเป็นตัวอย่างที่ก่อให้เกิดความพอใจแก่เด็ก อาจเป็นเพื่อน และบุคคลอื่น ๆ ที่แวดล้อมเขาอยู่

3. เลียนแบบจากตัวแบบที่ตรงกับความสนใจ การเลียนแบบจะเกิดขึ้นเมื่อตัวแบบนั้นตรงตามความสนใจ เด็กหญิงจะเลียนแบบแตกต่างไปจากเด็กชาย เนื่องจากความสนใจแตกต่างกัน แม้ในเด็กหญิงหรือเด็กชายด้วยกัน ความสนใจก็จะแตกต่างกันไปอีก เช่น เด็กหญิงบางคนสนใจเลียนแบบการทำงานในบ้านของพ่อแม่ แต่บางคนอาจจะสนใจศิลปะการแสดงต่าง ๆ ที่ตนได้พบในรายการโทรทัศน์ และพยายามเลียนแบบ

4. เลียนแบบจากผู้กล้าหาญไม่ว่าจะเป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย ย่อมจะมีผู้กล้าหาญที่ตนยกย่องและพอใจจะเลียนแบบตามผู้กล้าหาญของตน ตัวแบบอาจมาจากเรื่องจริงหรือไม่จริงก็ได้ ตัวแบบของเด็กมักได้แก่ บุคคลที่อายุมากกว่า

5. เลียนแบบจากตัวละคร ซึ่งเป็นตัวละครในนิยาย ในภาพยนตร์โทรทัศน์ เป็นต้น

สำหรับการเลียนแบบของผู้ใหญ่ การเลียนแบบจะเป็นการถ่ายทอดพฤติกรรมทางสติปัญญา การเลียนแบบจะไม่ออกมาในลักษณะตรง ๆ แต่จะมีการดัดแปลงปรับปรุงให้เหมาะสมเสียก่อน

3.3 ประเภทของเทคนิคแม่แบบ

แบนดูรา (Bandura. 1977: 40-51) ได้แบ่งแม่แบบไว้สองชนิด คือ แม่แบบที่เป็นชีวิตจริง และแม่แบบที่เป็นสัญลักษณ์ โดยเสนอตัวแบบได้สองรูปแบบ คือ

3.3.1. การเสนอตัวแบบจากชีวิตจริง (Live Model) การเสนอตัวแบบด้วยวิธีนี้เป็นการให้ผู้สังเกตได้เห็นตัวแบบในสภาพการณ์จริง ซึ่งมีข้อดีคือตัวแบบสามารถเพิ่มเติมหรือปรับปรุงพฤติกรรม เพื่อให้การแสดงพฤติกรรมชัดเจน หรือเหมาะสมกับสภาพการณ์มากยิ่งขึ้น การเสนอตัวแบบวิธีนี้ช่วยให้ผู้สังเกตเกิดความสนใจในตัวแบบ และลอกเลียนพฤติกรรมของตัวแบบได้ดีกว่าการเสนอตัวแบบวิธีอื่น (Bandura. 1963: 178-186) แต่การเสนอตัวแบบวิธีนี้ต้องระมัดระวังเรื่องการควบคุมผลกระทบ เพราะอาจมีเหตุการณ์ที่ไม่ได้คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเกิดขึ้น ทำให้ตัวแบบไม่ได้รับผลกระทบที่พึงพอใจตามที่ได้รับ

3.3.2. การเสนอตัวแบบในรูปสัญลักษณ์ (Symbolic Model) การเสนอตัวแบบลักษณะนี้ ได้แก่ การเสนอตัวแบบจากภาพยนตร์ เทปบันทึกภาพ เทปบันทึกเสียง สไลด์ หนังสือหุ่นกระบอก หรือการ์ตูน ฯลฯ ซึ่งเตรียมเรื่องราวของตัวแบบไว้เรียบร้อยแล้ว ทำให้มีผลดีในการที่จะเน้นจุดสำคัญของการแสดงพฤติกรรม และยังสามารถควบคุมพฤติกรรม และผลกระทบของตัวแบบได้ ทั้งยังสามารถเก็บไว้ใช้ในการให้ตัวแบบครั้งต่อไปได้ และยังสามารถใช้ได้ทั้งบุคคลเดียว หรือกลุ่มบุคคลได้

3.4 อิทธิพลของแม่แบบที่มีต่อผู้สังเกต

แบนดูรา (Bandura. 1977: 41-45) ได้ให้ข้อสรุปเกี่ยวกับอิทธิพลของแม่แบบที่มีต่อผู้สังเกต ดังนี้

3.4.1 การสร้างพฤติกรรมใหม่ เมื่อผู้สังเกตได้เห็นการกระทำของแม่แบบ ซึ่งการกระทำของแม่แบบนี้ผู้สังเกตไม่เคยพบเห็นมาก่อน ผู้สังเกตจะรวบรวมรูปแบบของการกระทำใหม่นี้ในรูปของสัญลักษณ์และถ่ายทอดออกมาเป็นพฤติกรรมใหม่

3.4.2 การสร้างกฎเกณฑ์หรือหลักการใหม่ จะเกิดขึ้นในสภาพการณ์ที่ผู้สังเกตเห็นการกระทำของแม่แบบในลักษณะต่าง ๆ เช่น การตัดสินใจ รูปแบบทางภาษา เป็นต้น จากนั้นผู้สังเกตจะทดสอบการกระทำตามแม่แบบลักษณะต่าง ๆ ภายใต้สภาพการณ์ต่าง ๆ ถ้าการตอบสนองส่งผลทางบวก ผู้สังเกตก็จะรวบรวมรูปแบบลักษณะของแม่แบบในรูปต่าง ๆ มาสร้างเป็นกฎเกณฑ์ หรือหลักการใหม่

3.4.3 การสอนความคิดและพฤติกรรมสร้างสรรค์ การมีแม่แบบจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ เพราะมนุษย์เมื่อเห็นแม่แบบกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่ง มนุษย์อาจใช้ประสบการณ์ต่างๆ ที่มีอยู่ ประกอบกับการกระทำของแม่แบบ มาพัฒนาเป็นความคิดหรือพฤติกรรมใหม่ขึ้นมา อย่างไรก็ตามยังมีข้อจำกัดสำหรับแม่แบบเชิงสร้างสรรค์ จะไม่มีอิทธิพลเพียงพอต่อการกระทำตามของผู้สังเกต

3.4.4 การยับยั้งการกระทำและการลดความหวั่นเกรงที่กระทำ การที่ได้เห็นแม่แบบถูกลงโทษ ผู้สังเกตจะมีแนวโน้มที่ไม่กระทำตามแม่แบบนั้น และในทำนองเดียวกัน ถ้าได้เห็นแม่แบบทำพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง และถูกห้ามปรามแล้วไม่มีผลกระทบใด ๆ ตามมา ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามแม่แบบ

3.4.5 การส่งเสริมการกระทำ การมีแม่แบบจะมีอิทธิพลต่อการส่งเสริมการกระทำทั้งที่เป็นทางบวกและทางลบ ถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบแสดงพฤติกรรมหนึ่งและได้รับรางวัล (Vicarious reinforcement) ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามมากขึ้น ในทำนองเดียวกันถ้าผู้สังเกตได้เห็นแม่แบบที่แสดงความก้าวร้าว และได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดี ผู้สังเกตก็มีแนวโน้มที่จะกระทำตามมากขึ้นเช่นกัน ดังนั้นการเสนอแม่แบบในสังคมจำเป็นต้องมีความระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะอาจจะมีผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมทางลบได้เช่นกัน

3.4.6 ทางด้านอารมณ์ การมีแม่แบบนี้ นอกจากจะส่งผลต่อการกระทำตามแม่แบบ แล้วยังมีผลต่ออารมณ์ของผู้สังเกตให้รุนแรงเพิ่มขึ้นอีก และกระตุ้นให้เกิดอารมณ์คล้ายตามไปด้วย

3.4.7 การเอื้ออำนวยให้เกิดการกระทำตามแม่แบบ การกระทำใดที่คนให้คุณค่าและมีความชื่นชมอยู่เสมอ การกระทำของแม่แบบนั้นก็ทำให้ผู้สังเกตกระทำได้โดยรวดเร็ว และมีความง่ายในการกระทำตาม นอกจากนี้เมื่อคนสามารถกระทำตามแม่แบบได้รวดเร็ว จะทำให้การแผ่ขยายจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่งได้โดยรวดเร็ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการมีแม่แบบ นอกจากจะทำให้ผู้สังเกตมีความเปลี่ยนแปลงภายในตัวเองแล้ว ยังทำให้สังคมนั้น ๆ มีการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย การแสดงด้วยภาพ อาจสร้างตัวแบบในลักษณะของภาพยนตร์ โทรทัศน์ และสื่อทัศนวัสดุอื่น ๆ จะเป็นสื่อที่สำคัญในการช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง และจะเป็นประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ต้องการ (Bandura and Walter, 1963: 49)

จะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ด้วยการสังเกตหรือการเรียนรู้จากตัวแบบ จะต้องมียอดประกอบหลาย ๆ อย่าง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมการเลียนแบบที่สมบูรณ์ ในทำนองเดียวกันบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะสามารถเกิดการเรียนรู้ขึ้นได้จากตัวแบบที่ได้จัดวางไว้อย่างเหมาะสม โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจต่อตัวแบบจนสามารถที่จะจดจำและสร้างสัญลักษณ์แทนพฤติกรรมของตัวแบบได้ ประกอบกับการใช้แรงจูงใจที่เหมาะสมและเพียงพอ จะทำให้ผู้เรียนแสดงการตอบสนองได้อย่างถูกต้องตามตัวแบบที่กำหนดให้

3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แม่แบบหรือตัวแบบ

กรรณิการ์ สิทธิศักดิ์ (2522) ได้ศึกษาผลของตัวแบบและการเสริมแรงที่มีต่อพฤติกรรมการเลียนแบบของเด็กอนุบาลปีที่ 2 ที่จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 80 คน ผลการทดลองพบว่า ตัวแบบและวิธีการเสริมแรงมีผลต่อการเลียนแบบของเด็กแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และ 0.01 ตามลำดับ ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมการจัดภาพอย่างละเอียด ส่งเสริมการเลียนแบบได้ดีกว่า ตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมการจัดภาพอย่างไม่ละเอียด การเสริมแรงแก่ตัวแบบหรือเด็ก ส่งเสริมการเลียนแบบได้ดีที่สุด

ธงชัย โรจนวิภาค (2525: ก-ข) ได้ศึกษาผลของตัวแบบที่มีต่ออัตมโนทัศน์ และการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนชายที่ประพฤติดื้อต่อสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี จำนวน 60 คน ปีการศึกษา 2524 เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่

แบบทดสอบวัดอ้อมโนทัศน์ และแบบสำรวจการประมาณค่าการปรับตัวทางสังคม โดยใช้ตัวแบบเป็นสไลด์ และเทปบันทึกภาพเกี่ยวกับการรับรู้อ้อมโนทัศน์ทางบวก และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคมหลังจากการทดสอบ 30 วัน ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยอ้อมโนทัศน์ และการประมาณค่าการปรับตัวทางสังคม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จรัส ดิษฐ์แก้ว (2525: ก-ข) ได้ศึกษาผลของตัวแบบที่มีต่ออ้อมโนทัศน์ และการปรับตัวทางสังคมของนักเรียนที่เพื่อนไม่ยอมรับ โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 คน เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่แบบสำรวจการประมาณค่าการปรับตัวทางสังคม แบบทดสอบอ้อมโนทัศน์ และตัวแบบซึ่งเป็นภาพนิ่ง และเทปบันทึกภาพเกี่ยวกับการรับรู้อ้อมโนทัศน์ทางบวก และการปรับตัวทางสังคมเมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อน ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของอ้อมโนทัศน์และการปรับตัวทางสังคม สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

กันยา ประสงค์เจริญ (2526: 31-32) ศึกษาการใช้เทคนิคแม่แบบ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองด้านความรู้สึกรับผิดชอบของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2524 จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบวัดทัศนคติที่มีต่อวินัยในตนเองด้านความรู้สึกรับผิดชอบ "แม่แบบ" เป็นนิทานประกอบหุ่น 7 เรื่อง ให้กลุ่มทดลองได้ชมการแสดงหุ่นตามบทนิทานจำนวน 7 ครั้ง ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีการพัฒนาตนเองทางด้านความรู้สึกรับผิดชอบ สูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากงานวิจัยข้างต้น จะเห็นว่ามีผู้นำการใช้แม่แบบมาปรับพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของบุคคล ซึ่งตัวแม่แบบมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้สังเกตเป็นอย่างมาก การใช้แม่แบบโดยวิธีต่าง ๆ ที่เด็กสนใจและเหมาะสมกับวัย จะเป็นสิ่งเร้าที่ทำให้เด็กยอมรับพฤติกรรมนั้นมาปฏิบัติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงนำเทคนิคแม่แบบมาใช้ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4. เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการสังเกต

4.1 ความหมายของการสังเกต

โชติ เพชรชื่น (2524: 24) ได้ให้ความหมายของการสังเกตว่า การสังเกตหมายถึง การเฝ้าดูปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อทราบความเป็นไปของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องศึกษา

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527: 30) ได้ให้ความหมายของการสังเกตว่า เป็นการพิจารณาสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือหลาย ๆ สิ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยการใช้อวัยวะสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้งห้าส่วนในการพิจารณาสิ่งนั้น ๆ และการสังเกตจะต้องมีจุดมุ่งหมายอย่างแน่นอนล่วงหน้าก่อนการสังเกต

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536: 28) กล่าวว่า การสังเกตเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรม ลักษณะของพฤติกรรมที่จะสังเกต จะต้องเป็นพฤติกรรมที่คนแสดงออก มีกระทำหรือตอบโต้ต่อสิ่งเร้าสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง และจะต้องเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ นับได้ ได้ยิน หรือวัดได้

สรุป การสังเกต หมายถึง การเฝ้าดูพฤติกรรมที่คนแสดงออกด้วยการกระทำ หรือตอบโต้ต่อสิ่งเร้าอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ศึกษา

4.2 จุดมุ่งหมายของการสังเกต

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2527: 32) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสังเกตไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ข้อเท็จจริงนี้อาจได้เป็นครั้งแรก หรืออาจได้เพิ่มเติมข้อมูลรายละเอียดซึ่งเคยได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น
2. เพื่อเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ถูกสังเกตว่า มีลักษณะปกติหรือไม่ เพื่อใช้ประกอบการแนะแนวบุคคล ให้เป็นบุคคลที่ดีมีประสิทธิภาพในสังคมต่อไป
3. เพื่อค้นหาสาเหตุบางประการ ซึ่งอาจเป็นปัญหาแต่ไม่มีผู้ใดทราบ เพื่อนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาและแนะแนวต่อไป
4. เพื่อให้ผู้สังเกตเป็นผู้มีความรอบคอบ และไวต่อการมีปฏิกิริยาโต้ตอบจากสิ่งแวดล้อม จนเป็นผู้ที่ปรับปรุงตัวได้ดี และรวดเร็วในแต่ละสถานการณ์

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536: 28) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสังเกตไว้ว่า เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อจะทราบว่าพฤติกรรมที่ประสงค์จะปรับนั้นเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ส่วนสมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536: 63) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมนั้น จะทำให้นักปรับพฤติกรรมได้ข้อมูลพื้นฐานการสังเกต (Baseline Data) ของพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง

4.3 หลักในการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2536: 63) กล่าวว่า ผู้สังเกตพึงยึดหลักดังต่อไปนี้

1. เลือกและกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตให้เด่นชัด พฤติกรรมที่ควรที่จะเลือกเพื่อสังเกตควรจะเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์มาตรฐานของห้องเรียน และครุคิดว่ามีผลกระทบต่อการเรียนการสอนมากที่สุด โดยพฤติกรรมที่สังเกตควรเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ

2. เลือกผู้สังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตสามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกัน คือ

2.1 นักเรียนสังเกตตนเอง คือการให้ผู้ที่จะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของตนเอง

2.2 บุคคลอื่นเป็นผู้สังเกต ซึ่งอาจจะเป็นครู หรือเพื่อนนักเรียนด้วยกัน เป็นผู้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียนที่จะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม วิธีนี้ค่อนข้างจะให้ข้อมูลใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากกว่าวิธีแรก เพราะว่าผู้สังเกตนั้นมีแนวโน้มที่จะลำเอียงน้อยกว่าผู้ที่ต้องการพัฒนาดตนเอง อีกทั้งวิธีนี้สามารถที่จะตรวจสอบความเที่ยงระหว่างผู้สังเกตได้ โดยการให้ผู้สังเกตมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไปสังเกตพฤติกรรมเดียวกันของบุคคลคนเดียวกัน ซึ่งถ้าผู้สังเกตพฤติกรรมทั้งสองคน สังเกตได้ใกล้เคียงกันหรืออย่างน้อยที่สุด เห็นพ้องต้องกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ก็นับได้ว่าข้อมูลที่ได้มีความเที่ยงตรงสูง

ข้อควรพิจารณาว่าใครควรจะเป็นผู้สังเกตนั้นมีอยู่สี่วิธีด้วยกัน คือ

ก. ผู้ที่จะสังเกตพฤติกรรมนั้นไม่เข้าใจ ไม่ยอมรับ หรือไม่เห็นคุณค่าของการสังเกตพฤติกรรม ก็ไม่ควรที่จะให้เป็นผู้สังเกต

ข. ผู้ที่จะสังเกตพฤติกรรมนั้น สามารถจะอยู่ในเวลา และสถานการณ์ที่พฤติกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นได้หรือไม่

ค. ผู้ที่จะสังเกตพฤติกรรมจะรู้ได้ไหมว่า พฤติกรรมที่ตนกำลังสังเกตอยู่นั้นเกิดขึ้นเมื่อใด

ง. ผู้ที่จะสังเกตพฤติกรรมมีความอดทน และรู้ถึงขบวนการสังเกตพฤติกรรมเพียงพอไหม

3. เลือกสถานที่ทำการสังเกตพฤติกรรม ในการเลือกสถานที่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของครูว่า ต้องการพัฒนา หรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนในสถานที่ใด อาจจะเป็นห้องเรียน ห้องสมุด หรือ บ้านของนักเรียนก็ได้

4. เลือกเวลาที่จะทำการสังเกตพฤติกรรม การเลือกเวลานี้ ควรจะเลือกพฤติกรรมที่ต้องการจะสังเกตเกิดขึ้นบ่อยที่สุด และการเลือกเวลานั้นควรจะใช้วิธีการสุ่มเวลา ซึ่งหมายความว่า ผู้สังเกตจะไม่ทำการสังเกตพฤติกรรมหนึ่งในเวลาเดียวกันของวันเดียวกัน แต่การสุ่มสังเกตหลาย ๆ เวลาของวันเดียวกันได้ เช่น ตอนเช้า ตอนบ่าย และตอนก่อนเวลาเลิกเรียน เป็นต้น ช่วงของการสังเกตโดยการสุ่มเวลานั้น จะทำให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด เนื่องจากไม่มีพฤติกรรมใดที่จะเกิดบ่อยในช่วงเวลาเดียวกัน ตลอดเวลา

5. เลือกแบบบันทึกให้เหมาะสม แบบบันทึกพฤติกรรมนั้น ผู้ทำการสังเกตควรจะเป็นผู้ทำขึ้นเอง โดยมุ่งให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ศึกษา

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536: 28-35) กล่าวว่า การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลใด บุคคลหนึ่งนั้น ผู้ถูกสังเกตจะต้องไม่รู้ตัวถูกสังเกต โดยผู้สังเกตจะต้องอยู่ในห้องสังเกตพฤติกรรมหรือนั่งอยู่ในชั้นเรียน หรือนั่งอยู่ในที่ที่เหมาะสมที่สุด ไม่ใกล้นักเรียนคนใดคนหนึ่งจนเกินไป อีกทั้งจะต้องไม่แสดงความสนใจนักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ และไม่ควรให้นักเรียนเห็นแบบบันทึกพฤติกรรมด้วย

ส่วนการบันทึกพฤติกรรมนั้น มีขั้นตอนดังนี้

1. กำหนดลักษณะพฤติกรรมที่ประสงค์ จะสังเกตและบันทึกก่อนการดำเนินการสังเกต และการบันทึกพฤติกรรมจำเป็นจะต้องกำหนดลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะสังเกตและบันทึกให้ชัดเจน เพื่อจะได้สังเกต และบันทึกพฤติกรรมนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง

2. ลักษณะของการบันทึกพฤติกรรม ผู้สังเกตอาจจะบันทึกความถี่ หรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่ประสงค์จะสังเกตเกิดขึ้นในเวลาที่กำหนด หรือผู้สังเกตอาจจะแบ่งเวลาออกเป็นช่วง ๆ แล้วนับจำนวนช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา โดยการบันทึกพฤติกรรมอาจกำหนดรหัสในการบันทึกพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา เช่น ต. หมายถึงตีเพื่อน ท. หมายถึงทำงานตามที่ควรสั่ง 1. หมายถึงคุยกับเพื่อน เป็นต้น แล้วบันทึกพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกต โดยเขียนรอยขีดพฤติกรรมขีดเฉียง (/) ทับตัวอักษร หรือตัวเลขที่เป็นรหัสของพฤติกรรมนั้น ๆ

3. เลือกแบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรมให้ถูกต้อง และสอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษา และตรงตามจุดมุ่งหมายของการปรับพฤติกรรมที่กำหนดไว้ การเลือกสังเกตพฤติกรรม อาจเลือกสังเกตพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ (Even Sampling) หรือแบบสุ่มเวลา (Time Sampling)

ก. การสังเกตพฤติกรรมแบบสุ่มเหตุการณ์ เป็นการเลือกสังเกตเฉพาะพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา ในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ เท่านั้น โดยนับจากความถี่ หรือจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษาในช่วงเวลาที่เกิดขึ้น การกำหนดช่วงเวลาที่ยาวหรือสั้นเพียงใดนั้น จะขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายในการศึกษาการปรับพฤติกรรมนั้น ๆ เพราะฉะนั้นช่วงเวลาอาจจะเป็นช่วงสั้น ๆ เช่น 3 นาที 5 นาที 5 วินาที 10 วินาที ก็ได้ และเพื่อความเที่ยงของการสังเกตพฤติกรรมดังกล่าว ควรจะสังเกตและบันทึกความถี่ของพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษาที่เกิดขึ้นในแต่ละหลาย ๆ ช่วงด้วย

ข. การสังเกตพฤติกรรมแบบสุ่มเวลา เป็นการสังเกตที่ผู้สังเกตแบ่งเวลาออกเป็นช่วง ๆ แล้วนับเฉพาะเวลาที่เกิดพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษานั้นเอง ผู้สังเกตจะสังเกตเพียง 1 ครั้ง ในแต่ละช่วงเวลา

สำหรับพฤติกรรมที่ควรจะใช้การสังเกตแบบสุ่มเวลา ได้แก่ พฤติกรรมที่เกิดอย่างต่อเนื่อง ยากที่จะนับความถี่ได้ เพราะฉะนั้นจึงนับจำนวนช่วงเวลาที่เกิดพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา ส่วนเกณฑ์การนับ

ช่วงเวลานั้นจะต้องกำหนดให้แน่นอน โดยจะต้องให้สอดคล้องกับลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษา และจุดมุ่งหมายของการปรับพฤติกรรมที่กำหนดไว้ เช่น สังเกตพฤติกรรมช่วงเวลา 5 นาที ทุก ๆ 6 นาที เป็นเวลา 1 ชั่วโมง เพราะฉะนั้นในเวลา 1 ชั่วโมงจะสังเกตพฤติกรรมได้ 10 ครั้ง ข้อมูลได้จากการสังเกตนี้จะเป็นพฤติกรรมของนักเรียนคนนั้น ๆ ในช่วงเวลานั้น ๆ

เนื่องด้วยการสังเกตแบบสุ่มเวลา สามารถสังเกตพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตได้ครั้งละหลาย ๆ คน โดยการสลับช่วงเวลาละหนึ่งคน เช่น สังเกตพฤติกรรมการตั้งใจทำแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 20 คน แล้วใช้เวลาในการสังเกตช่วงละ 10 นาที เพราะฉะนั้นในช่วงเวลาที่หนึ่งจะสังเกตพฤติกรรมนักเรียนคนที่หนึ่ง ช่วงเวลาที่สองสังเกตพฤติกรรมนักเรียนคนที่สอง จนครบทั้ง 20 คน จะใช้เวลา 200 วินาที แล้วก็กลับมาเริ่มต้นสังเกตนักเรียนคนที่หนึ่งอีกจนครบ 20 คน ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตจะสามารถแยกได้เป็นพฤติกรรมของนักเรียนแต่ละคน หรือรวมเป็นพฤติกรรมของนักเรียนทั้ง 20 คนได้

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2526: 267-273) กล่าวถึงหลักการบันทึกพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. บันทึกความถี่ของพฤติกรรม หมายถึงการบันทึกจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กำหนดไว้ เช่น การบันทึกจำนวนครั้งที่ ด.ช.สมชายยกมือขึ้นเพื่อถามคำถามในชั่วโมงวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมที่สามารถบันทึกด้วยความถี่ได้นั้นจะต้องเป็นพฤติกรรมที่ไม่ต่อเนื่อง เวลาของการแสดงพฤติกรรมแต่ละครั้งใกล้เคียงกัน และจะต้องใช้เวลาในการนับบันทึกแต่ละวัน การบันทึกพฤติกรรมแบบบันทึกความถี่เพียงแต่ทำรอยคะแนนของจำนวนครั้งของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเท่านั้น

2. บันทึกช่วงเวลาของพฤติกรรม หมายถึงการบันทึกพฤติกรรมตามช่วงเวลาที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถใช้บันทึกพฤติกรรมได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมต่อเนื่องหรือไม่ต่อเนื่องก็ตาม โดยผู้ที่ทำการบันทึกจะต้องกำหนดเวลาที่จะบันทึกให้แน่นอน เช่น ต้องการจดบันทึกพฤติกรรมการคุยในช่วงเวลา 30 นาที ในวิชาคณิตศาสตร์ ต้องแบ่งเวลา 30 นาที นั้นออกเป็นช่วงเวลาสั้น ๆ เท่า ๆ กัน อาจจะเป็นช่วงเวลา 20 วินาที หรือ 1 นาที ก็ได้ตามแต่ต้องการ ส่วนการบันทึกพฤติกรรม ก็จะพิจารณาว่าพฤติกรรมที่ต้องการบันทึกนั้นเกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นหรือไม่ ถ้าเกิดขึ้นให้ใส่ 0 ลงในช่องเวลานั้น แต่ถ้าพฤติกรรมที่ต้องการบันทึกนั้นเกิดขึ้นมากกว่าหนึ่งครั้งในช่วงเวลานั้นก็ตามให้นับเวลาเพียงหนึ่งครั้งเท่านั้น โดยเขียนเลข 1 ลงในช่วงเวลาที่เกิดขึ้นด้วย

3. บันทึกระยะเวลาของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น หมายถึงการบันทึกพฤติกรรมตามระยะเวลาของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ส่วนใหญ่จะใช้บันทึกพฤติกรรมที่มีความต่อเนื่องเป็นหลัก วิธีการบันทึกแบบนี้เพียงแค่ใช้นาฬิกาจับเวลาแล้วดูว่าพฤติกรรมนั้นใช้เวลานานเท่าใด ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งหมดเวลาที่สังเกตพฤติกรรม

ดัชนีความเชื่อมั่นของการสังเกต หาได้จากสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องระหว่างผู้สังเกตสองคน ซึ่งใช้เวลาในการสังเกตสองสัปดาห์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้องตั้งแต่ร้อยละ 80 ขึ้นไป การสังเกตนั้นจึงจะเชื่อถือได้ (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2536: 30 : อ้างอิงจาก Wright. 1966; Sulzer and Mayer. 1972 และ ชัยพร วิชชาวุธ. 2523) โดยใช้สูตร

$$\text{ค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง} = \frac{\text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกตรงกัน}}{\text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกตรงกัน} + \text{จำนวนช่วงเวลาที่บันทึกต่างกัน}}$$

4.4 ประโยชน์ของการสังเกตและการบันทึกพฤติกรรม

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2536: 39-40) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมไว้ดังนี้

1. จะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเลือกสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษาได้ถูกต้อง
2. จะช่วยให้ผู้สังเกตสามารถเลือกวิธีปรับพฤติกรรม ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ประสงค์จะปรับ และเป้าหมายของพฤติกรรมชนิดนั้น ๆ
3. จะช่วยให้ทราบถึงทิศทางของพฤติกรรมที่ประสงค์จะปรับนั้นว่าเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด
4. จะช่วยให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมพื้นฐาน ที่ได้เปลี่ยนแปลงภายหลังการปรับแล้ว และสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้อง

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การสังเกตเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาตามหลักพฤติกรรมที่จะสังเกต จะต้องเป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก กระทำตอบโต้ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง และจำเป็นต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถเห็นได้ นับได้ ได้ยินได้ และวัดได้ โดยใช้เครื่องมือคือการสังเกต โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสของผู้สังเกตโดยตรงเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ประสงค์จะศึกษา แล้วนำข้อมูลที่วิเคราะห์ได้นั้นไปศึกษาต่อไป เพื่อจะได้ทราบว่าพฤติกรรมที่ประสงค์จะปรับนั้นเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ด้วยเหตุนี้ในระหว่างการสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ศึกษา ผู้สังเกตจะต้องกำหนดพฤติกรรมที่ประสงค์จะสังเกตและบันทึกให้ชัดเจน โดยจะต้องทราบถึงประเภทของพฤติกรรมที่จะศึกษา ลักษณะของการบันทึกพฤติกรรม แบบสังเกตและบันทึกพฤติกรรม ตลอดจนประโยชน์ของการสังเกต และการบันทึกพฤติกรรมด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทั้งเพศชายและหญิง อายุ 6-12 ปี ที่มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมต่ำ ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จำนวน 10 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1. โดยการคัดเลือกจากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของครูผู้สอน และผู้วิจัย
2. เซวาน์ปัญญาอยู่ในระดับ 35-49 (โดยได้รับการประเมินจากแพทย์และหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง)
3. สามารถพูดและสื่อความหมายได้
4. ไม่มีความพิการทางกายร่วมด้วย
5. ไม่มีปัญหาพฤติกรรมด้านอารมณ์ ได้แก่ การทำร้ายตนเองและผู้อื่น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดย

1. การศึกษาจากเอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทางสังคม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ของกลุ่มงานการพยาบาล โรงพยาบาลราชานุกุล (2541) และแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของ วาสนา บุญจันทร์ (2539)
2. สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ
3. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนสองท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ และ ดร. นันทา สุรักษา ตรวจสอบความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและภาษาที่ใช้ ให้สอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะตามที่ผู้วิจัยกำหนด แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ก่อนนำไปทดลองใช้
4. นำแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน แล้วนำผลที่ได้ไปหาค่าความเที่ยงด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของการสังเกต (Intra and Inter observer Reliability) ตามสูตรของ Scott (วิเชียร เกตุสิงห์. 2530 และสุภาพ วาดเขียน. 2525) โดยการสังเกตของผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย ซึ่งเป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องของการสังเกต 0.86

ลักษณะของแบบสังเกต ประกอบด้วยข้อความที่แสดงถึงพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม โดยดูการแสดงพฤติกรรมคือ "ทำ" และ "ไม่ทำ" ซึ่งคิดเป็นคะแนนดังนี้ "ทำ" ให้หนึ่งคะแนน "ไม่ทำ" ให้ศูนย์คะแนน รวมทั้งหมดมี 13 ข้อ

ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรม

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมายถูก (✓) ในช่อง “ทำ” เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรม และใส่เครื่องหมายผิด (×) ในช่อง “ไม่ทำ” เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรม

ตัวอย่าง

พฤติกรรมทางสังคม	ทำ	ไม่ทำ
<u>การแสดงออกทางกาย</u>		
1. การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ ด้วยการไหว้	✓	
2. รู้จักยืม ทักทายผู้อื่น		✓
<u>การแสดงออกทางวาจา</u>		
1. ตั้งใจฟังขณะที่ครูสอน		✓
2. กล่าวคำ “สวัสดี” ครู หรือผู้ปกครอง		✓

ส่วนที่ 2 โปรแกรมการพัฒนามาตรฐานพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อมด้วยเทคนิคแม่แบบ มีลำดับขั้นในการสร้าง ดังนี้

- ศึกษาการสร้างโปรแกรมการพัฒนามาตรฐานพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อมด้วยเทคนิคแม่แบบ และรายละเอียด ขอบเขต รวมทั้งคำจำกัดความของพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- สร้างโปรแกรมเทคนิคแม่แบบ โดยให้มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม
- นำโปรแกรมที่สร้างขึ้น ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ
- นำโปรแกรมที่สร้างและแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปทดลองใช้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มทดลองจำนวน 10 คน โดยใช้เวลาดทดลองโปรแกรม 2 สัปดาห์ เพื่อหาข้อบกพร่องและนำมาปรับปรุงแก้ไข

โปรแกรมการพัฒนามาตรฐานพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมด้วยเทคนิคแม่แบบ ใช้เวลาดทดลอง 30 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน คือ วันจันทร์ ถึงวันศุกร์ เวลา 15.00 - 16.00 น.

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design (ลัวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538: 249) ดังนี้

O ₁	X	O ₂
----------------	---	----------------

- เมื่อ
- O₁ แทน การสังเกตก่อนการทดลอง
 - X แทน การพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ
 - O₂ แทน การสังเกตหลังการทดลอง

ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

1. ขั้นก่อนทดลอง (Pretest) ทำการประเมินพฤติกรรมก่อนการทดลอง โดยการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม เป็นช่วงเวลา คือ 8.00-9.00 น. , 10.00-11.00 น. , 11.30-12.30 น. และ 16.00-17.00 น. ทุกวันเป็นระยะเวลาหนึ่งสัปดาห์ เพื่อดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แล้วเก็บไว้เป็นข้อมูลก่อนการทดลอง

2. ขั้นทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้เทคนิคแม่แบบตามโปรแกรมที่สร้างขึ้นทั้งหมด 15 โปรแกรม ทำการทดลอง 30 ครั้ง ๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ ๆ ละ 5 วัน คือ วันจันทร์ถึงวันศุกร์ เวลา 15.00 - 16.00 น. ตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน 2541 ถึงวันที่ 14 มกราคม 2542

3. ขั้นหลังการทดลอง (Posttest) หลังสิ้นสุดการทดลองหนึ่งสัปดาห์ ผู้วิจัยทำการประเมินพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมอีกครั้งหนึ่ง โดยการสังเกต

4. นำผลของพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ทางสถิติ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน

1.1 ค่าเฉลี่ย โดยใช้สูตรดังนี้ (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2539 : 104-105)

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

เมื่อ $\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม

$\sum_{i=1}^n x_i$ แทน ผลรวมคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง

n แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

1.2 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้สูตรดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2530: 76)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

n แทน จำนวนของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

$\sum x^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละคนยกกำลังสอง

$(\sum x)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทุกคนยกกำลังสอง

2. สถิติสำหรับหาคุณภาพของเครื่องมือ คือแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ทำการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้องของการสังเกต (Intra and Inter Observer Reliability) ตามสูตรของScott (วิเชียร เกตุสิงห์. ม.ป.ป. และสุภาพ วาดเขียน. 2525) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\Pi = \frac{P_o - P_e}{1 - P_e}$$

เมื่อ P_o = ค่าร้อยละของความเห็นที่สอดคล้องกัน (Percent of agreement) ระหว่างผู้สังเกต

P_e = ค่าระดับความคาดหวังของความเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างผู้สังเกต

3. สถิติสำหรับการทดสอบสมมติฐานคือ The Wilcoxon Matched Pairs Signed Ranks Test (วิเชียร เกตุสิงห์. ม.ป.ป. : 108-109)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลอง และการแปลความหมายจากการวิเคราะห์ข้อมูลได้เป็นที่เข้าใจตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

n แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

$\bar{x}$ แทน ค่าเฉลี่ย

S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

T แทน สถิติทดสอบที่ใช้ในการพิจารณาด้วย The Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks Test

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาถึงการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยเทคนิคแม่แบบ ซึ่งได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

ตาราง 2 แสดงจำนวนและค่าร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง

เพศ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ชาย	6	60
หญิง	4	40
รวม	10	100

จากตาราง 2 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายร้อยละ 60 และเพศหญิงร้อยละ 40

ตาราง 3 แสดงค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของอายุและของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ	จำนวน (คน)	$\bar{X}$	S.D.
6-8	3	7.33	-
9-10	4	9.5	-
11-12	3	11.67	-
รวม	10	9.5	1.84

จากตาราง 3 แสดงว่ากลุ่มตัวอย่างมีอายุเฉลี่ย 9.5 ปี มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.84

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนและหลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

กลุ่มตัวอย่าง	n	$\bar{X}$	S.D.	T
ก่อนการทดลอง	10	2.4	0.843	-
หลังการทดลอง	10	11.4	1.838	0**

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

จากตาราง 4 แสดงว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีทักษะทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมเพิ่มสูงขึ้น หลังจากได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา โดยใช้เทคนิคแม่แบบ กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อายุ 6-12 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง โรงพยาบาลราชานุกูล เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนและหลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมเพิ่มสูงขึ้น หลังจากได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

ผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง และเป็นแนวทางในการใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาทักษะในด้านอื่น ๆ ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มตัวอย่าง เป็นบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่มีพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อมต่ำ ซึ่งเป็นการเลือกแบบเจาะจง (Purposive) จำนวน 10 คน มีคุณสมบัติดังนี้

1. โดยการคัดเลือกจากความคิดเห็นที่สอดคล้องกันของครูผู้สอนและผู้วิจัย
2. เซวาน์ปัญญาอยู่ในระดับ 35 ถึง 49 (โดยได้รับการประเมินจากแพทย์ และหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง)
3. สามารถพูดสื่อความหมายได้
4. ไม่มีความพิการทางกายร่วมด้วย
5. ไม่มีปัญหาพฤติกรรมด้านอารมณ์ ได้แก่ การทำร้ายตนเองและผู้อื่น

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
2. โปรแกรมพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมด้วยเทคนิคแม่แบบ

การดำเนินการทดลอง

1. ขั้นก่อนทดลอง (Pretest) ทำการประเมินพฤติกรรมก่อนการทดลอง โดยการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม เป็นช่วงเวลา คือ 8.00-9.00 น. ,10.00-11.00 น. ,11.30-12.30 น. และ 16.00-17.00 น. ทุกวันเป็นระยะเวลาหนึ่งสัปดาห์ เพื่อดูพฤติกรรมที่เกิดขึ้น แล้วเก็บไว้เป็นข้อมูลก่อนการทดลอง
2. ขั้นทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลอง โดยใช้เทคนิคแม่แบบตามโปรแกรมที่สร้างขึ้นทั้งหมด 15 โปรแกรม ทำการทดลอง 30 ครั้งๆ ละ 1 ชั่วโมง เป็นเวลา 6 สัปดาห์ๆ ละ 5 วัน คือวันจันทร์ ถึง วันศุกร์ เวลา 15.00-16.00 น. ตั้งแต่ 30 พฤศจิกายน 2541 ถึง 14 มกราคม 2542
3. ขั้นหลังการทดลอง (Posttest) หลังสิ้นสุดการทดลองหนึ่งสัปดาห์ ผู้วิจัยทำการประเมินพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมอีกครั้งหนึ่ง โดยการสังเกต
4. นำผลของพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้อาจจากการสังเกตก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยใช้การทดสอบของ วิลคอกซัน (The Wilcoxon Matched Pairs Signed - Ranks test)

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมเพิ่มสูงขึ้น หลังจากได้รับการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยเทคนิคแม่แบบ ปรากฏผลดังนี้

บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทั้งชายและหญิง ที่มีอายุระหว่าง 6-12 ปี มีระดับเชาวน์ปัญญา ปานกลาง (I.Q. ตั้งแต่ 35-49) มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมเพิ่มสูงขึ้น อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่าการใช้เทคนิคแม่แบบมีผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทาง สติปัญญา สอดคล้องกับผล การศึกษาของกันยา ประสงค์เจริญ (2526 : 31-32) ที่พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการพัฒนานิย ในตนเองด้านความรู้สึกับผิดชอบ โดยใช้แม่แบบซึ่งเป็นนิทานประกอบหุ่น มีการพัฒนาตนเองทางด้านความรู้สึก รับผิดชอบ สูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษา ของกรรณิการ์ สิทธิศักดิ์ (2522 :บทคัดย่อ) ที่ศึกษาผลของตัวแบบและการเสริมแรงที่มีต่อพฤติกรรมการเล่นแบบ ของเด็กอนุบาลปีที่ 2 พบว่าตัวแบบและวิธีการเสริมแรงมีผลต่อการเลียนแบบของเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และ ธงชัย โรจนวิภาค (2525 : ก-ข) ศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้ตัวแบบเป็นสไลด์และเทปบันทึก ภาพเกี่ยวกับการรับรู้ อัดมโนทัศน์ และการปรับตัวทางสังคมเพิ่มขึ้น จากผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การใช้เทคนิคแม่แบบ เป็นกลวิธีในการสร้างหรือสอนพฤติกรรมใหม่ได้วิธีหนึ่ง (Bandura. 1966:42) โดยบุคคลที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาจะเรียนรู้พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมจากแม่แบบ ในที่นี้ได้ใช้แม่แบบ จากชีวิตจริง โดยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ได้เห็นตัวแบบในสถานการณ์จริง ซึ่งขณะทำการศึกษา

พบว่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ให้ความสนใจในตัวแบบและทำตามได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ตรงกับหลักการสอนบุคคลดังกล่าว คือการสอนด้วยวิธีการสาธิตหรือใช้ตัวแบบ จะทำให้เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดการเรียนรู้จากการสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมที่เป็นเป้าหมาย (วินรูณี คมกฤส. 2531 : 267-268) นั่นคือการสอนที่เป็นรูปธรรม โดยใช้ตัวแบบหรือแม่แบบจะช่วยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเกิดการเรียนรู้ที่ดี

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ก่อนเข้าสู่กระบวนการของการใช้โปรแกรม ต้องเสริมความสัมพันธ์และความคุ้นเคยกับเด็กก่อนทุกครั้ง เพื่อให้การพัฒนาพฤติกรรมเป็นไปตามวัตถุประสงค์
2. ก่อนเริ่มโปรแกรมทุกครั้ง ควรให้เด็กมีความพร้อมและมีสมาธิ นอกจากนั้นต้องทบทวนกิจกรรมที่ผ่านมาแล้วด้วย เนื่องจากบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานั้นต้องสอนซ้ำ ๆ ย้ำบ่อย ๆ
3. ในการทำตามโปรแกรมต่าง ๆ ควรมีการปรับเปลี่ยนเวลาได้ตามความเหมาะสม และสอดคล้องตามกิจกรรมและความสนใจของเด็ก ซึ่งจะส่งผลต่อพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
4. ในการจัดโปรแกรมสำหรับการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมหรือพฤติกรรมด้านอื่นๆ จะต้องเป็นโปรแกรมที่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสนใจ เช่น เล่นหิน ทาแป้ง แข่งขันกันต่อภาพ / วาดภาพ ฯลฯ ทั้งนี้การประเมินระดับความสามารถ และความสนใจของผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพิจารณา
5. ควรมีการฝึกโปรแกรมพฤติกรรมทางสังคมต่อไป จนเกิดความคงทนของพฤติกรรมทางสังคมและสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง
6. ควรมีการติดตามผลการวิจัยภายหลังการทดลองเป็นระยะ ๆ เพื่อศึกษาความคงทนของการเรียนรู้
7. การจัดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองควรอยู่ระหว่าง 5-7 คน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีข้อจำกัดในการเรียนรู้ และการรับรู้ต่ำกว่าอายุจริง
8. กลุ่มตัวอย่างเมื่ออยู่กับผู้วิจัย พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะยังคงอยู่ แต่เมื่ออยู่กับบุคคลอื่นพฤติกรรมจะเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เนื่องจากผู้วิจัยจะเป็นตัวควบคุม หรือเป็นผู้ตั้งเงื่อนไขให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา
9. บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาชอบที่จะได้รับการเสริมแรงทางสังคม ได้แก่ รางวัล คำชมเชย ขนมน เป็นแรงจูงใจในการทำกิจกรรม

ข. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรทำการทดลองใช้เทคนิคแม่แบบ ในการพัฒนาทักษะด้านอื่นของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วย เช่น ด้านการช่วยเหลือตนเอง การฝึกทักษะพื้นฐานงานอาชีพ เป็นต้น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการใช้เทคนิคแม่แบบจากสื่อชนิดต่าง ๆ เช่น จากตัวแบบจริง V.D.O หรือ สไลด์ ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาเพื่อจะได้พัฒนาบุคคลดังกล่าวได้อย่างเหมาะสมต่อไป
3. ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมทางสังคมในด้านการปรับตัว ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในการประกอบอาชีพ
4. ควรทำการทดลองใช้กิจกรรมกลุ่ม ในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. (2527). การศึกษานุคละเป็นรายกรณี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กรรณิการ์ สิทธิศักดิ์. (2522). อิทธิพลของตัวแบบและการเสริมแรงที่มีต่อพฤติกรรมการเลียนแบบของเด็กก่อนpub. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กรรณิการ์ สุขบท. (2539). ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ระดับเรียนได้ชวาวนัญญา 50-70ที่ฝึกโดยใช้เกมการฝึกกล้ามเนื้อมัดเล็ก. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ถ่ายเอกสาร.
- กันยา ประสงค์เจริญ. (2526). ผลการใช้เทคนิคแม่แบบเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความรู้สึกผิดชอบ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จรัส ดิษฐ์แก้ว. (2535). ผลของตัวแบบที่มีต่ออัตมโนทัศน์และการปรับตัวทางด้านสังคมของนักเรียนที่เพื่อนไม่ยอมรับในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนตากพิทยาคม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ฉลวย จตุกุล. (2531,มกราคม-เมษายน). "เมื่อลูกเป็นปัญญาอ่อน," วารสารราชานุกูล. 5(1) : 31-33.
- _____. (2535). เมื่อลูกรักปัญญาอ่อน. (เอกสารประกอบการอบรม). กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลราชานุกูล. อัดสำเนา.
- ชวลา เขียรธนู. (2537). เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบทักษะทางสังคมของบุคคลปัญญาอ่อนที่ได้ฝึกอบรมในสถาบันเฉพาะกับผู้ที่ไม่เคยอบรมในสถาบันเฉพาะบุคคลปัญญาอ่อน. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลราชานุกูล.
- ชวลา เขียรธนู และกัลยา สุตะบุตร. (2540). ความรู้เรื่องภาวะปัญญาอ่อน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลราชานุกูล.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2530). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เจริญผล.
- โชติ เพชรชื่น. (2525). สัมมนาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. (เอกสารประกอบการวิจัย 715). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ธงชัย ไรจนวิภาค. (2525). ผลของตัวแบบที่มีต่ออัตมโนทัศน์และการปรับตัวทางด้านสังคมของนักเรียนชายที่ประพฤติดัดต่อสังคมในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนพระนารายณ์ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธีราพร กุลนันทน์. (2530). การศึกษาผลของการเล่นต่างกลุ่มอายุที่มีต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็กประถมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2530.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2520). จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ปิย์ มาลากุล, ม.ล. (2527). มารยาทไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิคอาร์ต.
- ประกายรัตน์ ภัทรธิตี. (2526). เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับประถมวัย ศึกษาหน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- ประมวล คัดค้นสั้น. (2527). จิตวิทยาคลินิกสมองมนุษย์ (พรสวรรค์) เล่ม 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- แปลก สนธิรักษา. (2516). ระเบียบสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2536). การปรับพฤติกรรมเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: ทบวงมหาวิทยาลัย.
- มุสดี กุฎอินทร์ และคณะ. (2526). เอกสารการสอนพฤติกรรมวัยเด็กหน่วยที่ 1-7. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- พระเสด็จสุเรนทราธิบดี, เจ้าพระยา. (2520). สมบัติผู้ดี. (คู่มือครู). พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ภาณี อัครธรรม. (2528). ปฏิกริยาจริยธรรมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง ต่อพฤติกรรมทางสังคมของผู้อื่น. วิทยานิพนธ์ คศ. ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุวดี กิตติคุณ. (2538, พฤษภาคม-สิงหาคม). "ทักษะทางสังคม," วารสารราชานุกูล. 10(2) : 46-47.
- เรือนแก้ว กนกพงศ์ศักดิ์ และกัลยา สุตะบุตร. (2536). "ปัญญาอ่อน," ใน ตำราจิตเวชศาสตร์ สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. บรรณาธิการโดย เกษม ดันติผลาชีวะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรไทย.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). เทคนิคการวิจัยวิจัยทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วันรุณี คมกฤส. (2531). การจัดบริการเพื่อบุคคลปัญญาอ่อนในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วาสนา บุญจันทร์. (2539). พฤติกรรมทางสังคมของเด็กระดับก่อนประถมศึกษาที่ได้รับการจัดกิจกรรมเน้นสื่อแบบไทย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2530). หลักการสร้างและวิเคราะห์เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- _____. (ม.ป.ป.). สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- วิมลพรรณ กลางมณี. (2536). ผลของการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านภาวะธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใจดี อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. (2539). การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรียา นิยมธรรม. (2534). การเรียนร่วมสำหรับเด็กประถมวัย. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์ลิฟเพรส.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2524). เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็กหน่วยที่ 11-15. กรุงเทพฯ: วิกตอรี.
- สุจิตรา สุขเกษม. (2538). ผลของการจัดกิจกรรมศิลปะที่มีต่อความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในระดับประถมวัย. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาพิเศษ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุภาพ วาดเขียน. (2525). เครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์ ลักษณะที่ดี ชนิด และวิธีหาคุณภาพ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

- สำเนียง เพชรจอม. (2525). การทดลองสอนเรื่องความสุภาพอ่อนน้อมแก่เด็กที่มีระดับพัฒนาการทางสติปัญญาแตกต่างกันโดยวิธีกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญาณินทร์ กศ.ม. (จิตวิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2536). ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัมพล สุอำพัน. (2538). กุมารเวชศาสตร์เล่ม 1. กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯเวชสาร.
- อ่อนเรือน อ่ำไพพัสตร์. (2534). บุคลิกภาพและการปรับตัวของผู้ที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา. (เอกสารการอบรม). กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลราชานุกูล. อัดสำเนา.
- เอื้อ ปุष्ปะเกษตรสกุล. (2516). แบบเรียนศีลธรรม. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- American Psychiatric Association. (1994). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders. 4th. ed. Washington, D.C.: American Psychiatric Press.
- Bandura, Albert. (1977). Social Learning Theory. England Cliffs. New Jersey : Prentice -Hall.
- Bandura, Albert., Jean E. Grusec & Frances L. Menlove. (1966, September). "Observational Learning as a Function of Symbolization and Incentive Set". Child Development. 37(9): 479-506.
- Bandura, Albert., & Richard H. Walters. (1963). Social Learning and Personality Development. New York : Holt, Rinhart and Winston.
- Blackham, Garth J. & Adolph Silberman. (1975). Modification of Child and Adolescent Behavior. Belmont: California Wadsworth Publishing.
- Cartledge, Gwendolyn. (1989, September). "Social Skills and Vocational Success for Workers with Learning Disabilities". Rehabilitation Counseling. 33(9): 74-79.
- Corey, Gerald. (1991). Theory and Practice of Counseling and Psychotherapy. California: Brook Cole Publishing.
- Ferre, Louise & Ferre, Victor. (1991, October). "The Results of Individualized Social Skills Training Sessions With Rural Elementary Learning Disabled Students". Rural Special Education Quarterly. 10(10): 35-41.
- Gage, N.L. & D.C. Berliner. (1973). Education Psychology. 3rd. ed. Boston: Mifflin.
- Good C.V. (1973). Dictionary of Education. 3 rd. ed. New York: McGraw-Hill.
- Hurlock Elizabeth B. (1978). Child Development. 6 th. ed. New York: McGraw-Hill.
- Obradowich, Letti D. (1991). Improving Sixth Grade Students Social Skills Through the Implementation of the Social Skills for Daily Living Program. Thesis Practicum Paper.
- Page, G.T., Thomas, J.B., & A.R. Marshall. (1977). International Dictionary of Education. Nichols.
- Patterson, C.H. (1974). Relationship and Psychotherapy. New York: Harpar and Row.
- Schallock, R. (1992). Mental Retardation: Definition Classification and Systems of Supports (Work Book). Washington D.C. : AAMR..

- Stroman, F.D. (1989). *Mental Retardation in Social Context* Boston: University Press of American.
- Wiener, Judith & Harris, P.J. (1989, March). "Peer Relations of Learning Disabled Children: A Reciprocity Model". *Canadian Journal of Special Education*. 5(3): 123-134.
- Wiener, Judith et al. (1990, July). "Achievement and Social Behavioral Correlates of Peer Status in L.D. Children". *Learning Disability Quarterly*. 13(7): 114-127.
- Wolfenberger, W. (1976). *Counselling Parents of the Retarded in Mental Retardation*. Bauneister.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

1. ตารางแสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบเป็นรายบุคคล
2. ตารางแสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบเป็นรายบุคคล

ตาราง 5 แสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ก่อนการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

คนที่	คะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ก่อนการทดลอง (ความถี่/สัปดาห์)
1	2
2	2
3	2
4	1
5	3
6	3
7	2
8	3
9	4
10	2
$\bar{X}$	2.4
S.D.	0.843

ตาราง 6 แสดงคะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม ของบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา หลังการพัฒนาด้วยเทคนิคแม่แบบ

คนที่	คะแนนพฤติกรรมทางสังคมด้านสภาพอ่อนน้อม หลังการทดลอง (ความถี่/สัปดาห์)
1	13
2	12
3	11
4	8
5	12
6	9
7	13
8	10
9	13
10	13
$\bar{X}$	11.4
S.D.	1.838

ภาคผนวก ข
แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางสังคม

ชื่อ - นามสกุล.....

วันที่ประเมิน ชื่อผู้ที่ประเมิน

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมายถูก (/) ในช่อง "ทำ" เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรม
และใส่เครื่องหมายผิด (X) ในช่อง "ไม่ทำ" เมื่อเด็กไม่แสดงพฤติกรรม

การให้คะแนน "ทำ" ให้ 1 คะแนน
 "ไม่ทำ" ให้ 0 คะแนน

พฤติกรรมทางสังคม	ทำ	ไม่ทำ
<u>การแสดงออกทางกาย</u> 1. การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ด้วยการไหว้ 2. รู้จักยืมยืม ทักทายผู้อื่น 3. รู้จักก้มตัวเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ 4. รู้จักเข้าคิว <u>การแสดงออกทางวาจา</u> 1. ตั้งใจฟังขณะที่ครูสอน 2. กล่าวคำ "สวัสดี" ครูหรือผู้ปกครอง 3. กล่าวคำ "ขอบคุณ" เมื่อผู้ใหญ่ให้ของ 4. กล่าวคำ "ขอโทษ" เมื่อกระทำความผิด 5. พูดคำสุภาพ มีคำลงท้าย "ค่ะ" "ครับ" ในการพูดกับผู้ใหญ่ 6. มารยาทขณะรับประทานอาหาร 7. ไม่แกล้งผู้อื่น 8. รู้จักขอหรือบอกเมื่อต้องการ 9. รู้จักขออนุญาตเมื่อต้องการออกไปนอกห้อง		

ภาคผนวก ก

โปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบ เรื่องพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม

โปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบ
เรื่องพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
1	ปฐมนิเทศ	-	เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา และครู (ผู้วิจัย) 1. เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทราบจุดมุ่งหมายและวิธีการใช้เทคนิคแม่แบบ 2. เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทราบลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม	1. ผู้วิจัยแนะนำตนเอง 2. ผู้วิจัยอธิบายจุดมุ่งหมายและวิธีการที่ใช้ในการทดลองให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ในกลุ่มทราบ 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแนะนำชื่อ นามสกุลของแต่ละคน 4. ผู้วิจัยสนทนาและสร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยกิจกรรมเพลง พร้อมกับปรบมือ 5. ผู้วิจัยสรุปวัตถุประสงค์ของกิจกรรม เพื่อให้ทุกคนได้รู้จักและแนะนำชื่อทำให้เกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น 6. ผู้วิจัยและผู้ร่วมกลุ่มทดลองร่วมกันอภิปรายสรุปลักษณะของผู้ที่มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมและเปิดโอกาสให้ทุกคนซักถามข้อสงสัย 7. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ที่จะพบกันในครั้งต่อไป
2	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางกาย	การแสดงความเคารพโดยการไหว้	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รู้จักแสดงความเคารพโดยการไหว้	<u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายและสร้างความคุ้นเคยอีกครั้งหนึ่ง 2. ผู้วิจัยทบทวนพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				3. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความสำคัญของการที่ต้องทำความเคารพครู พ่อแม่ ให้อำจารย์ เมื่อพบหน้ากัน พร้อมทั้งสอบถามว่า ใครเคยทำ ใครไม่เคยทำ และเป็นอย่างไร 4. ผู้วิจัยอธิบายความสำคัญของการแสดงความเคารพผู้ใหญ่ โดยการไหว้ <u>ข้อเสนอแนะแบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแนะแบบจริง เรื่องการไหว้และให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตพฤติกรรมของแม่แบบ 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาลองทำตามแม่แบบที่ละคน ถ้าทำไม่ได้ในขั้นตอนใด ผู้วิจัยช่วยชี้แนะ (Coaching) จนกว่าจะทำได้เอง 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวกแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยการชมเชยทุกครั้งที่ได้ถูกต้อง <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปเนื้อหาที่ได้จากการสังเกตตัวแบบ 2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้คำแนะนำและการให้ข้อมูลย้อนกลับ จากนั้นผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกแสดงความเคารพผู้ใหญ่ โดยการไหว้ที่บ้าน

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
3	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การกล่าวคำว่า "สวัสดี"	1. เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารู้จักกล่าวคำทักทายโดยการ "สวัสดี" 2. เพื่อติดตามผลการพัฒนาพฤติกรรม แสดงความเคารพ โดยการไหว้	<u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยอธิบายจุดมุ่งหมายของการพัฒนาพฤติกรรม การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ 2. ผู้วิจัยให้การทบทวน เรื่องที่เคยฝึก ได้แก่ การไหว้ 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวก เมื่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทบทวนเรื่องเดิมได้อย่างถูกต้องอีกครั้ง ก่อนที่จะเริ่มฝึกใหม่ 4. ผู้วิจัยจัดทำท่าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่จะเริ่มฝึกในเรื่องต่อไป <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริง ให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เรียนรู้วิธีการแสดงความเคารพโดยการไหว้ และการกล่าวคำว่า "สวัสดี" พร้อมทั้งให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตพฤติกรรมแม่แบบ 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาลองทำตามแม่แบบที่ละคน ถ้าไม่ได้ในขั้นตอนใด ผู้วิจัยช่วยชี้แนะ (Coaching) จนกว่าจะทำได้เอง 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวก แก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยการชมเชยทุกครั้งที่ได้ถูกต้อง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
4	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การกล่าวคำสุภาพและมีคำลงท้าย “ค่ะ” “ครับ”	1. เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รู้จักใช้คำสุภาพและมีคำลงท้าย “ค่ะ” “ครับ” ได้ถูกต้อง 2. เพื่อติดตามผลการพัฒนาพฤติกรรม แสดงความเคารพ โดยการไหว้	<u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ช่วยกันสรุปสิ่งที่ได้จากการสังเกตจากตัวแบบ 2. ผู้วิจัยใช้เพลง “สวัสดี” เป็นการสรุปเพิ่มเติมอีกครั้ง 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกการแสดงความเคารพด้วยการไหว้ กล่าวคำว่า “สวัสดี” ที่บ้านเพื่อเป็นการทบทวน <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำว่า “สวัสดีค่ะ” 2. ผู้วิจัยทบทวน และติดตามงานเดิมในเรื่องของการไหว้ และกล่าวคำว่า “สวัสดี” 3. ผู้วิจัยอธิบายคำสุภาพที่ใช้กับผู้ใหญ่ในการพูดหรือตอบรับ และปฏิเสธ จะต้องมีการลงท้าย คำว่า “ค่ะ” “ครับ” 4. ผู้วิจัยอธิบายถึงคุณลักษณะของคำว่า “ค่ะ” ใช้กับเด็กผู้หญิง คำว่า “ครับ” ใช้กับเด็กผู้ชาย <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริงเรื่องการใช้คำสุภาพ และมีคำลงท้าย “ค่ะ” “ครับ” ในการพูดกับ ผู้ใหญ่ พร้อมกับให้สังเกตพฤติกรรมของแม่แบบ 2. ผู้วิจัยแบ่งเด็กออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มหญิง และกลุ่มชาย 3. ผู้วิจัยอธิบายอีกครั้งหนึ่งว่า เด็กผู้หญิงใช้คำว่า “ค่ะ” เด็กผู้ชายใช้คำว่า “ครับ”

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
5	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การกล่าว "ขอบคุณ"	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รู้จักกล่าวคำ "ขอบคุณ" ได้ถูกต้องตามสถานการณ์ และทำท่าทางประกอบ	4. ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์โดยให้เข้าไปทักทายที่ละคู่ ด้วยวิธีการยกมือไหว้และกล่าวคำว่า "สวัสดีค่ะ" ในเด็กผู้หญิง และ "สวัสดีครับ" ในเด็กผู้ชาย 5. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ออกมาแสดงอีกครั้งหนึ่ง ให้ครบตามขั้นตอน ถ้าทำไม่ได้ในขั้นตอนใด ผู้วิจัยจะช่วยชี้แนะ (Coaching) จนกว่าจะทำได้เอง 6. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวกทันทีเมื่อเด็กทำได้โดยให้การปรบมือและชมเชย <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ช่วยกันสรุปถึงการพูดคำว่า "ค่ะ" "ครับ" ในการพูดกับผู้ใหญ่ 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ไปฝึกการแสดงความเคารพที่บ้าน ได้แก่ การไหว้ การกล่าวคำ "สวัสดี" พร้อมกับคำลงท้าย "ค่ะ" ในเด็กผู้หญิง และคำลงท้าย "ครับ" ในเด็กผู้ชาย <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำทักทายบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยคำว่า "สวัสดีค่ะ" "สวัสดีครับ"

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				2. ผู้วิจัยทบทวนการให้ การ สวัสดี โดยให้บุคคลที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาทำท่า ทางประกอบพร้อมพูดคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” ทีละคน 3. ผู้วิจัยอธิบายคำว่า “ขอบคุณ” ใช้เมื่อไร เช่น ใช้คำว่า “ขอบคุณ” เมื่อ ผู้ใหญ่ให้ของ และเพื่อนให้ของ ขั้นเสนอแม่แบบ 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริง เรื่อง การกล่าวคำ“ขอบคุณ”โดยให้ ผู้ช่วยวิจัยนำของ ได้แก่ สมุด ตึกตา กล้องของขวัญ ฯลฯ 2. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยกล่าวคำ “ขอบคุณ” ให้บุคคลที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาสังเกต พฤติกรรมของแม่แบบ 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาทำ ตามแบบแม่แบบ โดยให้หยิบ ของส่งให้กับเพื่อนที่อยู่ใกล้ เคียง ให้ผู้รับกล่าวว่า “ขอบคุณครับ” “ขอบคุณค่ะ” ตามเพศของตน จนครบ ในขณะที่ฝึกทำ ถ้าผู้ใดทำ ไม่ได้ในขั้นตอนใด ผู้วิจัย ช่วยชี้แนะ (Coaching) จน กว่าจะทำได้เอง ขั้นสรุป 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความ บกพร่องทางสติปัญญาช่วย กันสรุป 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยใช้ เพลง “ขอบคุณ”

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
6	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การกล่าวคำ"ขอโทษ"	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รู้จักกล่าวคำ"ขอโทษ"เมื่อทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน	3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจาที่บ้าน <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำทักทายบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ด้วยคำว่า "สวัสดีค่ะ" "สวัสดีครับ" 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กล่าวทักทายครูด้วยคำว่า "สวัสดีค่ะ" "สวัสดีครับ" พร้อมยกมือไหว้ 3. ผู้วิจัยสนทนากล้าถามบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในเรื่องของการเดินขึ้นเดินเหยียบเท้าเพื่อน ปิดเปิดประตูเสียงดัง เป็นต้น พร้อมถามว่า ใครเคยทำหรือไม่เคยทำ และมีความรู้สึกละอายใจอย่างไร 4. ผู้วิจัยอธิบายให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ทราบบทว่าเมื่อทำอะไรโดยไม่ตั้งใจ ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนเจ็บ หรือยุ่งยากเราควรกล่าวคำว่า "ขอโทษ" ต่อผู้อื่น <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริงให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เรียนรู้การกล่าวคำ "ขอโทษ" โดยการสร้างสถานการณ์จริงฝึก ดังนี้

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				1.1 ในขณะที่ผู้วิจัยกำลังทดลอง ผู้ช่วยวิจัยเดินเข้ามาในห้อง พร้อมทั้ง กล่าวคำ “ขอโทษ” 1.2 ในขณะที่ผู้วิจัยฝึกอยู่ ผู้ช่วยวิจัยเดินชนของบนโต๊ะหล่น ผู้ช่วยวิจัยกล่าวคำ “ขอโทษ” 1.3 ให้ผู้ช่วยผู้วิจัยเดินชนบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พร้อมทั้งกล่าวคำ “ขอโทษ” 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตสถานการณ์ทั้งสาม จากพฤติกรรมของแม่แบบ 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาออกมาทำตามทีละคู่ โดยกำหนดสถานการณ์ให้ <u>คู่ที่1</u> ให้เดินยื่น,ส่งของผ่านหน้าเพื่อนแล้วกล่าวคำ“ขอโทษ” <u>คู่ที่2</u> ให้เดินผ่านทางที่เพื่อนยื่นกีดขวางทางอยู่ให้ขอโทษเพื่อขอทาง <u>คู่ที่3</u> เดินชนของบนโต๊ะเพื่อนหล่น แล้วกล่าวคำ“ขอโทษ” ผลัดกันทำจนครบในขณะ ที่แสดงพฤติกรรมนั้นอยู่ถ้าทำไม่ถูกต้อง ผู้วิจัยจะช่วยชี้แนะ(Coaching) จนกว่าจะเข้าใจและทำได้เอง 4. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงบวกแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยการชมเชยทุกครั้ง เมื่อทำได้ถูกต้อง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
7	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การรู้จักกล่าวคำว่า “ขอ” หรือบอกเมื่อต้องการสิ่งของ	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถกล่าวคำว่า “ขอ” หรือแสดงความต้องการสิ่งของต่างๆ	<u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุป 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมโดยใช้คำว่า “ขอโทษ” 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา โดยกล่าวคำ “ขอโทษ” <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายด้วยคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” 2. ผู้วิจัยทบทวนการกล่าวคำว่า “ขอโทษ” โดยการซักถามว่า เมื่อเดินชนเพื่อน ครู พี่ หรือคนอื่น ๆ บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาจะต้องกล่าวคำว่าอะไร 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทันทีเมื่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ตอบได้ถูกต้อง 4. ผู้วิจัยอธิบายถึงความสำคัญของการ “ขอ” หรือบอกเมื่อต้องการหรืออยากได้ ควรจะมีการบอกกล่าวก่อนที่จะได้สิ่งของนั้น <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริง เรื่องการขอ หรือบอกเมื่อต้องการ ด้วยการสร้างสถานการณ์จริงดังนี้

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				- ให้ผู้ช่วยวิจัยเดินมาที่โต๊ะ และพูดว่า “ขอสมุด 1 เล่ม” ผู้วิจัยจะหยิบสมุดให้ หลังจากนั้น ผู้ช่วยวิจัยจะกล่าวคำว่า “ขอบคุณ” จากนั้นให้ผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สังเกตพฤติกรรมตามแม่แบบ 2. ผู้วิจัยให้ผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาลองทำตามแม่แบบโดยผู้วิจัยจะนำขนมชนิดต่างๆ ใส่ในถาด และให้ผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แสดงพฤติกรรมการขอ หรือบอกเมื่อต้องการของในถาด ที่ละคนจนครบ 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวก โดยให้ขนมเมื่อผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แสดงพฤติกรรมนั้นได้ถูกต้อง และเหมาะสม <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้ผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ช่วยกันสรุป ถึงสิ่งที่ได้จากการแสดงพฤติกรรมการขอ หรือบอกเมื่อต้องการ 2. ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้คำแนะนำ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ จากนั้นผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมว่า เมื่อได้รับสิ่งของตามต้องการ ควรกล่าวคำ “ขอบคุณ” ด้วย 3. ผู้วิจัยให้ผู้คนที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกพฤติกรรมการขอ หรือบอกเมื่อต้องการที่บ้าน

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
8	พฤติกรรมทางสังคมด้วยความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การ “ขออนุญาต” เมื่อต้องการออกนอกห้อง	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา สามารถพูด “ขออนุญาต” ได้ถูกต้องตามสถานการณ์	<u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายด้วยคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” 2. ผู้วิจัยทบทวนเรื่องต่างๆ ดังนี้ 2.1 การไหว้พร้อมกับกล่าวคำว่า “สวัสดี” 2.2 การขอบคุณ 2.3 การขอโทษ 2.4 การขอหรือบอก เมื่อต้องการโดยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แสดงท่าทางประกอบคำพูด ทีละคน 3. เมื่อทำถูกต้อง ผู้วิจัยจะให้การเสริมแรงทันทีด้วยการปรบมือ หรือชมเชย 4. ผู้วิจัยอธิบายการขออนุญาต เข้า-ออก นอกห้องว่ามีความจำเป็นอย่างไร ที่ต้องขออนุญาต พร้อมกับชี้ให้เห็นว่าการอยู่ร่วมกับผู้อื่นจะต้องมีความสุภาพในเรื่องดังกล่าวด้วย <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริงโดยให้ผู้ช่วยวิจัยแสดงให้ดูถึงการขออนุญาตออกไปนอกห้อง ด้วยการยกมือพร้อมกับพูดว่า “ครูครับ หรือ ครูคะ ผมหรือหนูขออนุญาตออกไปดื่มน้ำหรือไปปัสสาวะ อัจจาระ ฯลฯ ค่ะ หรือครับ” 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ช่วยกันแสดงความคิดเห็นของพฤติกรรมทางสังคม ที่ผู้วิจัยแสดงให้ดู

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
9	พฤติกรรมทางสังคมด้วยความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	ไม่แกล้งผู้อื่น	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญารู้จักการแสดงออกถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยไม่แกล้งผู้อื่น	3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแสดงแบบตามตัวแบบทีละคน โดยให้ขออนุญาตออกไปนอกห้องในเรื่องต่าง ๆ ได้แก่ ไปดื่มน้ำ ปัสสาวะ อูจจาระ หรือออกไปเล่นนอกห้องเรียน เป็นต้น 4. ผู้วิจัยเสริมแรงบวกทันที เมื่อบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแสดงพฤติกรรมเหล่านี้ได้ถูกต้อง โดยการให้ออกไปนอกห้องฝึก <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยและบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปถึงพฤติกรรมทางสังคมในเรื่องการขออนุญาตออกไปนอกห้อง 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในเรื่องของการหยิบของผู้อื่น ต้องมีการขออนุญาตก่อน เช่น หยิบของครู ของเพื่อน ของพ่อแม่ เป็นต้น 3. ผู้วิจัยให้ไปฝึกเรื่องการขออนุญาตต่อที่บ้าน <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายด้วยคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กล่าวคำว่า “สวัสดีครับ” “สวัสดีค่ะ” 3. ผู้วิจัยทบทวนพฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมในเรื่อง - การขอบคุณ - การขอโทษ - การขออนุญาต

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				- การขอหรือบอกเมื่อต้องการ โดยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาออกมาแสดงทีละคู่ เมื่อแสดงและทำได้ถูกต้องจะให้การเสริมแรงทันทีโดยการปรบมือจากเพื่อน 4. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมว่าจะต้องทำอะไร จากนั้นผู้วิจัยจึงนำเสนอเทคนิคแม่แบบ ดังนี้ <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบการ์ตูนเรื่อง “จอมชนชนกระป๋องสี” โดยเล่าเรื่องให้ฟัง พร้อมทั้งชี้ให้เห็นภาพถึงการอยู่ร่วมกันว่าจะต้องไม่มีการแก่งแย่ง 2. ผู้วิจัยสร้างสถานการณ์ โดยการจัดเกมเก้าอี้ดนตรี โดยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เล่นเกมด้วยกัน 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอภิปรายถึงกิจกรรมในการเล่นเกม ถ้าไม่มีการแก่งแย่งกัน กิจกรรมนั้นจะดำเนินไปด้วยดี 4. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวกแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทุกคนที่เข้าร่วมกิจกรรม <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยและบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปถึงพฤติกรรม การอยู่ร่วมกันจะต้องทำอย่างไรบ้าง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
10	พฤติกรรมทางสังคมด้วยความสุภาพอ่อนน้อมทางกาย	การยิ้มแย้มทักทาย	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา รู้จักการยิ้มแย้มทักทายผู้อื่นได้ถูกต้องตามสถานการณ์ต่างๆ	2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม โดยใช้เทคนิคการให้คำแนะนำ 3. ผู้วิจัยให้ไปฝึกเรื่องการไม่แก้งผู้อื่น <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายคำว่า “สวัสดีครับ” “สวัสดีค่ะ” กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 2. ผู้วิจัยทบทวนและให้แสดงพฤติกรรมดังต่อไปนี้ - การไหว้พร้อมกับกล่าวคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” - การกล่าวคำว่า “ขอโทษ” “ขอบคุณ” - การขอหรือบอกเมื่อต้องการ - การขออนุญาตออกนอกห้อง - การไม่แก้งเพื่อน 3. ผู้วิจัยสนทนากับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่าใครแสดงได้ถูกต้องบ้าง และทุกคนปรบมือให้กับผู้ที่ทำได้ถูกต้อง ส่วนผู้ที่ไม่ถูกต้องผู้วิจัยให้ออกมาแสดงใหม่จนกว่าจะทำได้ถูกต้องพร้อมทั้งให้การเสริมแรงทันที 4. ผู้วิจัยอธิบายถึงความสำคัญของการยิ้มแย้ม ทักทาย กับผู้อื่นว่ามีความสำคัญอย่างไร ถ้าทุกคนมีความยิ้มแย้ม และรู้จักทักทายจะส่งผลประโยชน์อะไรบ้าง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				<u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยเสนอแม่แบบจริง เรื่อง การยิ้มแย้มและทักทาย ดังนี้ 1.1 ผู้วิจัยเลือกบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา 1-2 คน ที่มีสีหน้าเรียบเฉย ไม่เคยยิ้มแย้มออกมาหน้าชั้น 1.2 ผู้วิจัยสนทนากับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ได้เลือกไว้ 1.3 ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตพฤติกรรมว่าเป็นอย่างไร 1.4 ผู้วิจัยซักถามถึงพฤติกรรมที่เห็น และซักถามว่าชอบหรือไม่ 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา อาสา มาแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้องให้เพื่อนในกลุ่มดู 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาออกมาแสดงพฤติกรรม การยิ้มแย้มและทักทายทุกคน 4. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยขนมเมื่อทำได้ถูกต้อง ถ้าทำไม่ได้หรือทำไม่ถูกต้อง ผู้วิจัยช่วยชี้แนะ (Coaching) จนกว่าจะทำได้เอง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
11	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อม	รู้จักก้มตัวลงเวลาเดินผ่านผู้ใหญ่	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถเดินก้มตัวลงเมื่อผ่านผู้ใหญ่	<u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยและบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปถึงพฤติกรรมการยิ้มแย้มและการทักทายผู้อื่น 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกต่อที่บ้าน <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยคำว่า“สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามผลงานที่ให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกได้แก่ การยิ้มแย้มทักทายผู้ใหญ่ 3. ผู้วิจัยอธิบายถึงลักษณะของการก้มตัวลงเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ด้วยภาพและซีให้เห็นว่าสิ่งที่เราแสดงพฤติกรรมดังกล่าว จะเป็นตัวบ่งบอกถึงการที่มีความสุภาพอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ ทำให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ 4. ผู้วิจัยซักถามและสนทนากับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยคำถามนำ เพื่อให้เห็นความคิดเห็นร่วมกัน

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				<u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เสนอแม่แบบจริง ให้กับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ดังต่อไปนี้ - ผู้วิจัยนั่งหรือยืนอยู่หน้าห้อง - ผู้ช่วยวิจัย เดินผ่านในลักษณะของมือทั้งสองข้างแนบลำตัว - ก้มตัวลงต่ำเล็กน้อย - เดินผ่านผู้ใหญ่ พอพ้นจึงเดินตัวตรง 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาออกมาแสดงการก้มตัวเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ที่ละคน ในขณะที่เลียนแบบพฤติกรรมนั้น ถ้าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาแสดงไม่ถูกต้องตามขั้นตอนใด ผู้วิจัยจะช่วยเหลือ (Coaching) และให้แสดงจนถูกต้อง 3. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวกแก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยการปรบมือพร้อมกับคำชมเชยทันที <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุป ถึงพฤติกรรมทางสังคมเรื่องการก้มตัวเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ว่า ลักษณะของพฤติกรรมดังกล่าว ดีหรือไม่ดีอย่างไร

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
12	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	มารยาทขณะรับประทานอาหาร	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถมารยาทในการรับประทานอาหาร ในเรื่องมารยาทในขณะรับประทานอาหาร	2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมสิ่งที่ขาดหายไปโดยใช้เทคนิคของการให้คำแนะนำและข้อมูลย้อนกลับกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา พฤติกรรมการยิ้มแย้ม และทักทาย 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกที่บ้าน <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำทักทาย บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยคำว่า “สวัสดีค่ะ” “สวัสดีครับ” 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามงานที่ให้ฝึก 3. ถ้าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาทำไม่ได้หรือทำไม่ถูกต้อง ผู้วิจัยจะช่วยเหลือ (Coaching) และให้ทำจนถูกต้อง จึงจะให้การเสริมแรง 4. ผู้วิจัยเตรียมบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาให้พร้อมในการฝึกเรื่องต่อไป 5. ผู้วิจัยอธิบายและซักถามถึงพฤติกรรมที่เหมาะสม และไม่เหมาะสม ในขณะรับประทานอาหารร่วมกันผู้อื่น 6. ผู้วิจัยอธิบายถึงพฤติกรรมทางสังคมที่แสดงการอยู่รวมกับผู้อื่นในขณะรับประทานอาหารด้วยว่าควรจะต้องปฏิบัติตัวอย่างไรรวมทั้งการออกไปรับประทานอาหารนอกบ้าน

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				<u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เสนอแม่แบบจริงเรื่องมารยาทในขณะรับประทานอาหาร ด้วยการสร้างสถานการณ์จริง ดังนี้ - จัดโต๊ะอาหารที่ประกอบด้วยอาหาร ช้อน ส้อม แก้วน้ำ - ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยนั่งรับประทานอาหารกัน โดยไม่พูดคุยกัน ไม่ลุกเดิน 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตพฤติกรรมของแม่แบบ 3. ผู้วิจัยแบ่งบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน และให้แต่ละกลุ่มนั่งรับประทานอาหาร 4. ผู้วิจัยให้คำชี้แนะ (Coaching) แก่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในขั้นตอนที่ทำไม่ได้ หรือไม่ถูกต้อง 5. ให้การเสริมแรงทางบวกทันทีเมื่อทำได้ถูกต้องตามแบบ <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ร่วมกันแสดงความคิดเห็นในเรื่องของพฤติกรรมในขณะรับประทานอาหาร โดยผู้วิจัยจะใช้คำถามนำ และให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตอบ

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
13	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	ตั้งใจฟังขณะที่ครูสอน	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา แสดงพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมในเรื่องตั้งใจฟังขณะที่ครูสอนได้	2. ผู้วิจัยสรุปโดยใช้เทคนิคในการให้คำแนะนำและข้อมูลย้อนกลับใช้เทคนิคการให้คำแนะนำ <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำทักทายด้วยคำว่า "สวัสดีครับ" "สวัสดีค่ะ" 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามงานที่ให้ไปฝึกที่บ้าน ด้วยคำถามว่าในขณะที่รับประทานอาหาร พวกเราควรจะพูดคุยกันหรือ เพราะอะไรโดยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตอบ 3. ผู้วิจัยได้สนทนาซักถามบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญานอกจากเราไม่พูดคุยกันในขณะรับประทานอาหารแล้ว ที่ใดบ้างที่ไม่ควรพูดกัน 4. ผู้วิจัยอธิบายว่า การไม่ส่งเสียงดังหรือพูดคุยกันในขณะที่ครูสอนเป็นสิ่งไม่ดี เพราะเป็นการไม่เคารพและเชื่อฟัง นอกจากนี้ยังทำให้พวกเราไม่รู้เรื่องว่า สอนอะไรบ้าง และเป็นการแสดงความไม่สุภาพต่อครูด้วย <u>ขั้นเสนอแม่แบบ</u> ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเสนอแม่แบบจริง ดังต่อไปนี้ 1. ในขณะที่ผู้วิจัยอธิบายอยู่นั้น ผู้ช่วยวิจัยแกล้งหรือแหย่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาในห้อง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
14	พฤติกรรมทางสังคมด้านความสุภาพอ่อนน้อมทางวาจา	การรู้จักเข้าคิว	เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี โดยรู้จักการเข้าคิวเมื่อยังไม่ถึงโอกาสของตน	2. ผู้วิจัยชี้ให้เห็นพฤติกรรมที่ผู้ช่วยวิจัยกับบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาส่งเสียงดัง เป็นสิ่งที่ถูกต้องหรือไม่ 3. ผู้วิจัยแสดงภาพครูสอนในห้องเรียนให้ดูอีกครั้งหนึ่ง 4. ถ้าบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาตั้งใจฟังไม่ส่งเสียงดังหรือพูดคุยในขณะที่ที่ทดลองอยู่ ผู้วิจัยจะให้การเสริมแรงทางบวกทันทีด้วยการให้รางวัล ได้แก่ ขนมคำชมเชย <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นในเรื่องของพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่ส่งเสียงดังในขณะที่ครูสอน 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในส่วนที่อภิปรายกันไม่ครบ 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา กลับไปทบทวนฝึกที่บ้านต่อไป <u>ขั้นนำ</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวคำทักทายบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาด้วยคำว่า "สวัสดีครับ" "สวัสดีค่ะ" 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามผลงานที่ให้ไปฝึกด้วยคำถามว่า ในขณะที่สอนอยู่บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาส่งเสียงดังหรือพูดคุยกันได้หรือไม่และควรทำอย่างไร โดยให้ตอบทีละคน

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				3. ผู้วิจัยซักถามบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา ถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่นควรทำอย่างไรบ้าง 4. ผู้วิจัยอธิบายถึงการไม่แย่งหรือแย่งคิวผู้อื่นดีหรือไม่ดีอย่างไรและควรจะทำอย่างไร 5. ผู้วิจัยสนทนากลุ่มบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาว่าควรทำอย่างไรเมื่อยังไม่ถึงโอกาสของตนเอง <u>ขั้นตอนแม่แบบ</u> 1. ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย เสนอแม่แบบจริง ดังต่อไปนี้ - พาบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปร้านค้าภายในโรงพยาบาล เพื่อไปดูการเข้าคิวซื้ออาหาร - ผู้วิจัยให้ผู้ช่วยวิจัยเข้าคิวซื้ออาหารในร้านค้าของโรงพยาบาล - ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสังเกตพฤติกรรมของแม่แบบ 2. ผู้วิจัยซักถามบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาถึงพฤติกรรมที่สังเกตพบว่ามีอะไรบ้างและพฤติกรรมควรทำเป็นอย่างไร 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาได้เลียนแบบพฤติกรรมด้วยการจัดเกมการต่อภาพโดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 5 คน และให้แต่ละกลุ่มเข้าแถว ผลัดกันออกมาต่อภาพทีละคน โดยห้ามแย่ง

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
15	ปัจจัยนิเทศ		1. เพื่อติดตามผลงานที่ผู้วิจัยมอบหมายให้ไปฝึกในเรื่อง ความสุภาพอ่อนน้อม 2. เพื่อสรุปพฤติกรรมทางสังคม ด้านความสุภาพอ่อนน้อม 3. เพื่อให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาสามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้	หรือแย่งกันต่อภาพ ภาพที่ใช้ในการเล่น เป็นภาพเด็กที่ขาด ผม ตา หู ปาก จมูก กลุ่มละ 1 ภาพ 4. ผู้วิจัยซักถามถึงการเข้าคิวโดยไม่แย่งกันดีหรือไม่ 5. ผู้วิจัยให้การเสริมแรงทางบวก ได้แก่ ประมือ ให้ขนมหรือคำชมเชย ขั้นสรุป 1. ผู้วิจัยและบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปกิจกรรมพฤติกรรมทางสังคม โดยการรู้จักเข้าคิวต่อจากผู้อื่น 2. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาไปฝึกต่อที่บ้าน 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายด้วยคำว่า "สวัสดีครับ" "สวัสดีค่ะ" 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามงานที่มอบหมายให้กลับไปเพิ่มเติมที่บ้าน พฤติกรรมทางสังคม ได้แก่ 2.1 การแสดงออกทางกาย - การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ด้วยการไหว้ - รู้จักก้มตัวเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ - การยิ้มแย้ม ทักทาย - การรู้จักเข้าคิว 2.2 การแสดงออกทางวาจา - กล่าวคำ "สวัสดี" - กล่าวคำ "ขอบคุณ" - กล่าวคำ "ขอโทษ" - พูดคำสุภาพมีคำลงท้าย "ค่ะ" "ครับ"

ครั้งที่	หัวข้อ	ชื่อเรื่อง	จุดมุ่งหมาย	วิธีการดำเนินการวิจัย
				- ตั้งใจฟังขณะที่ครูสอน - มารยาทในขณะที่รับประทานอาหาร - ไม่แกว่งผู้อื่น - รู้จักขอหรือบอกเมื่อต้องการ - รู้จักขออนุญาตเมื่อต้องการออกไปนอกห้อง 3. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาช่วยกันสรุปผลของการฝึกพฤติกรรมทางสังคม เพื่อพัฒนาให้สามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ 4. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมในส่วนที่ขาดหายไป 5. ผู้วิจัยให้บุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา นำพฤติกรรมทางสังคมไปใช้ในชีวิตประจำวัน 6. ผู้วิจัยกล่าวขอขอบคุณบุคคลที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาที่ได้เข้าร่วมในการฝึกพฤติกรรมทางสังคมทุกคน พร้อมทั้งกล่าวปิดการทดลอง

ภาคผนวก ง

รูปภาพแสดงกิจกรรมตามโปรแกรมการใช้เทคนิคแม่แบบ

การแสดงความรักโดยการไหว้และกล่าว "สวัสดี"

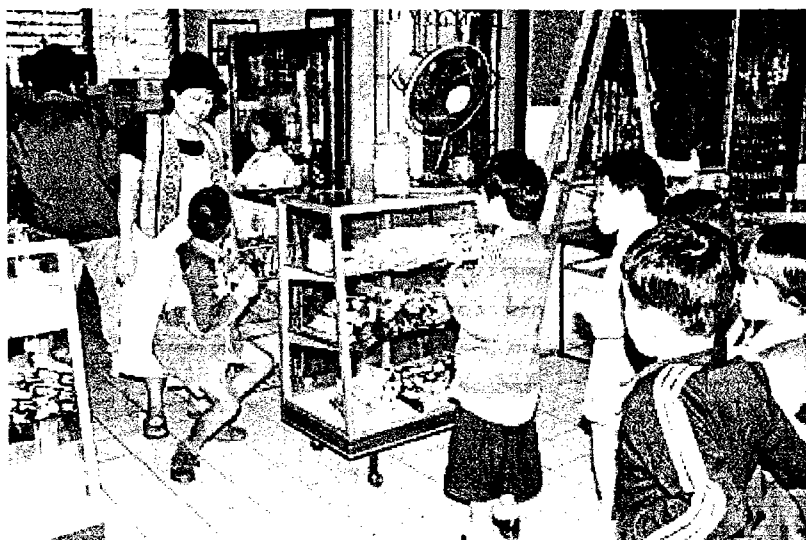
รู้จักกล่าวว่า “ขอ” หรือ “บอก” เมื่อต้องการสิ่งของ

การกล่าวขอบคุณ

รู้จักการเข้าคิว

ขออนุญาตก่อนเข้าห้อง

การขออนุญาตเมื่อต้องการออกนอกห้อง

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาวจันทิมา จินตโกวิท

วันเดือนปีเกิด

30 พฤศจิกายน พ.ศ.2493

สถานที่เกิด

เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพมหานคร

สถานที่อยู่ปัจจุบัน

123/8 ซอยกรุงเทพ-นนทบุรี 1 ถนนกรุงเทพ-นนทบุรี อำเภอเมือง
จังหวัดนนทบุรี 11000

ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบัน

พยาบาลวิชาชีพ 8

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

โรงพยาบาลราชานุกุล ถนนดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2511

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสายปัญญา กรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2515

ประกาศนียบัตรพยาบาลผดุงครรภ์และอนามัย

วิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี

พ.ศ. 2532

การศึกษาระดับบัณฑิต (พยาบาล) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประสานมิตร

พ.ศ. 2542

การศึกษามหาบัณฑิต (วิชาเอกจิตวิทยาการแนะแนว)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร